

Ämnet idrott och hälsa

– en studie av ämnets innehåll och omständigheter
ur ett elevperspektiv

Josefine Sandström

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete (avancerad nivå) 65:2012
Idrott, fritidskultur och hälsa: Vt 2012
Handledare: Camilla Norrbin
Examinator: Bengt Larsson

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka vad elever i årskurs sex har för föreställningar om ämnet idrott och hälsa, om ämnets innehåll och omständigheter kring det.

- Hur ser föreställningarna om idrott och hälsa-läraren ut?
- Hur ser föreställningarna om ämnets innehåll och kunskapskrav ut?
- Hur ser elevernas föreställningar om begreppet hälsa ut?
- Hur ser föreställningarna om elevbeteendet under lektionerna ut?

Metod

För att ta reda på detta gjorde jag djupgående intervjuer med tio elever som går i årskurs sex på en sex till nioskola. Studien är gjord ur barns perspektiv med en fenomenologisk ansats.

Resultat

Studiens resultat är att en idrott och hälsa-lärare är för eleverna en vuxen som tar ansvar genom att inte tillåta dåligt beteende på lektionerna, en coach som peppar dem och en atlet som kan visa övningar och föregå med gott exempel. Eleverna anser att ämnet idrott och hälsa går ut på att man ska röra på sig och ha roligt. Man ska lära sig att träna, äta rätt och röra på sig samt få kunskaper om hälsa, livsstil och ideal. Begreppet hälsa har för eleverna både ett investeringsvärde och ett egenvärde. Hälsa är något man kan ha, vara och göra. Enligt eleverna är ett bra beteende på lektionerna när man är tyst och lyssnar under genomgångar samt när man är med och deltar aktivt i de aktiviteter som idrott och hälsa-lektionen innehåller.

Slutsats

Min slutsats är att en stor del av elevernas tankar om ämnet idrott och hälsas innehåll och omständigheter går parallellt med vad tidigare forskning visar, att elever tycker att ämnet är kul och att de mår bra när de deltar. Det som dock går emot tidigare forskning är elevernas beskrivning av hur de arbetat med livsstilsfrågor och ideal. Detta visar på att mina informanter har fått arbeta med hälsofrågor på ett sätt som de flesta andra skolelever i Sverige inte har.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Bakgrund	1
2.1 Skolans roll i Sverige	1
2.2 Ämnet idrott och hälsa genom tiderna	2
2.2 Föreställningar som villkor för möten.....	4
3 Forskningsläget	5
3.1 Fritid, kropp och idrott	5
3.2 Vinnare och förlorare i ämnet idrott och hälsa.....	6
3.3 Elever om skolan.....	8
3.4 Elever om ämnet idrott och hälsa.....	9
4 Teoretiska utgångspunkter	11
4.1 Fenomenologisk ansats	11
4.2 Barns perspektiv	12
4.3 Idrottens mening och värde	13
5 Syfte	17
6 Frågeställningar	18
7 Metod	18
7.1 Val av metod	18
7.2 Urval av informanter	19
7.3 Genomförande	19
7.4 Etiska förhållningsprinciper	21
7.5 Formulering av intervjufrågor	22
7.6 Tillförlitlighetsfrågor.....	23
7.7 Databearbetning och analysmetod.....	24
8 Resultat.....	24
8.1 Hur är en idrott och hälsa-lärare?.....	25
8.1.1 En typisk idrottslärare	25
8.1.2 En bra idrottslärare	25
8.1.3 En dålig idrottslärare	26
8.2 Vad är ämnet idrott och hälsa?.....	26
8.2.1 Vad är en idrottslektion?	27
8.2.2 Hur upplever eleverna ämnet?.....	28
8.2.3 Ämnets värde.....	29
8.2.4 Vad ska man lära sig?.....	30
8.2.5 Vad vill eleverna lära sig?.....	31
8.2.6 Vilka krav finns det i ämnet?	31
8.3 Begreppet hälsa	32
8.3.1 Vad är hälsa?	32

8.3.2 Är hälsa viktigt?	33
8.3.3 När pratar man om hälsa?.....	34
8.4 Hur är man på lektionerna?	35
8.4.1 Bra respektive dåligt beteende	35
8.4.2 Idrott och hälsa jämfört med resten av skoldagen.....	35
9 Analys.....	36
10 Diskussion	40
10.1 Resultatdiskussion	40
10.1.1 Hur ser föreställningarna om idrott och hälsa-läraren ut?.....	40
10.1.2 Hur ser föreställningarna om ämnets innehåll och kunskapskrav ut?.....	41
10.1.3 Hur ser elevernas föreställningar om begreppet hälsa ut?.....	46
10.1.4 Hur ser föreställningarna om elevbeteendet under lektionerna ut?.....	46
10.2 Metoddiskussion.....	47
11 Referenslista	49
Bilaga 1	51
Bilaga 2	52

1 Inledning

I lärarutbildningen på Stockholms universitet så går man förutom inriktningar i sina valda ämnen också kursen inom det allmänna utbildningsområdet. Där möts man av kurser som handlar om allt från pedagogik och lekens betydelse för barn till att studera styrdokument och svårigheten med att sätta betyg. I den sista kursen vi läst i AUO3 blev vi medvetna om hur människors föreställningar kan utgöra villkor inför ett möte. Sara Irisdotter föreläste i kursen Yrkesetiska dilemman och professionella samtal om föreställningar som villkor för möten och hur dessa villkor utgör *hinder* eller *möjligheter* för hur mötet ska fortgå. Ett möte som kan vara mellan flera lärare i lärarrummet. Det kan också vara mötet mellan läraren och eleven i klassrummet där både lärarens föreställningar om eleven samt elevens föreställningar om läraren eller ämnet kan utgöra hinder eller möjligheter för hur mötet dem emellan, alltså lektionen, fortgår. Oj, tänker jag. Just den faktorn att om en elev har en färdig föreställning om idrott och hälsa, som är mitt ämne, kommer det då att påverka med vilken inställning denne kliver in i mitt klassrum? Och kommer det då inte påverka ifall den här eleven lär sig något hos mig eller att den ens vill delta på mina lektioner? Dessa frågor måste undersökas vidare, tänkte jag efter kursen, och därför inleddes detta uppsatsarbete.

2 Bakgrund

2.1 Skolans roll i Sverige

I Sverige är skolan fri och sedan 1962 är den för alla svenska medborgare, oavsett klasstillhörighet eller etnisk bakgrund. Skolan ska förmedla grundläggande värden och fostra goda samhällsmedborgare med förmåga till förståelse och en stark känsla för medmänsklighet. Grundskolans utbildning ska vara likvärdig för alla och ge alla medborgare en gemensam grund att stå på som ska leda till att barnen som sedan blir vuxna kan fatta välgrundade beslut utifrån de kunskaper de fått med sig från skolan. Skolans uppdrag är bl.a. att främja lärande och elevernas allsidiga personliga utveckling. Enligt läroplanen ska läraren också ”... uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling” (Skolverket 2011, s. 13). Alla som arbetar i skolan ska dessutom ”medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen” (Skolverket 2011, s. 12). Ansvar för utbildningen ligger lika mycket hos

eleverna som hos lärarna och skollärovervakningen och Lgr11 uppmanar skolan att jobba i samarbete med hemmet för att uppnå bästa resultat med undervisningen. (Skolverket 2011)

2.2 Ämnet idrott och hälsa genom tiderna

Ämnet idrott och hälsa har inte alltid sett likadant ut och hetat likadant, tvärtom har det så länge det funnits i skolan bytt både namn och innehåll i takt med att synsättet på kroppsövning förändrats över tiden. (Blom & Lindroth 2002)

Skolans syfte har alltid varit att i viss mån utbilda samhällsmedborgare som ska passa in i det samhälle som är. Och beroende av vilken samhällsmedborgare man söker har skolan och utbildningen utformats efter de krav som ställts. På detta sätt har valet av kroppsövningsform i skolan gjorts sedan sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Man utbildade gymnastikdirektörer och gymnastiken och militärövningar präglade av disciplin var under sekelskiftet den absolut ledande kroppsövningsformen. Denna syftade till att utbilda militärer och andra disciplinerade samhällsmedborgare. Behövde man utveckla den sociala sidan och bli en mer självständig agerande människa användes lek och idrott som kroppsövningsform. Gymnastiken som kroppsövningsform var störst ända in till mitten av 1900-talet då idrottsrörelsens frammarsch var så stor att gymnastiken började falla i skymundan. Detta kan ses som en verkan av att man kring 30-talet på något sätt ville kontrollera ungdomars överdrivna idrottsintresse och skolidrottsrörelsen bildades. Tävlingsidrotten präglade skolundervisningen och på 70-talet startades de första idrottsgymnasierna där lovande idrottsutövare skulle få chans att öva upp sig och så småningom bli elitidrottare med hjälp av sin grenutformade utbildning. Tävlingsidrotten har sedan präglat grundskolan genom åren, och helt kvitt den traditionella linggymnasikundervisningen blev vi i och med den nya läroplanen 1980, Lgr 80. Ämnet som tidigare hetat ”gymnastik med lek och idrott” blev nu bara ”idrott”. I och med att Lgr80 kom formulerade man också om syftet med skolans idrottsundervisning till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala utveckling och bidra till bestående motionsvanor. Ämnet får också färre obligatoriska timmar i och med sin nya kursplan. (Blom & Lindroth 2002, sid. 273-277)

Timplanemässigt har ämnet minskat allt sedan 1928 när man hade fyra lektioner à 45 min per vecka. Under Lgr 80:s tid hade ämnet två till tre tillfällen per vecka och med Lpo 94 skars det ner ytterligare. Ämnets innehåll har också förändrats över tid. År 1968 präglades undervisningen mestadels av gymnastik och bollspel tätt följt av friidrott. I mindre utsträckning hade man också dans, simning, orientering och skridsko samt en liten del teori

(2,7 procent). År 1982 fördelades momenten som så att de som fick allra mest tid var lagbollspel, gymnastik och friidrott i samma utsträckning som tidigare, men dans, orientering och teori har nu fått lite större utrymme i undervisningen. Simning har också tillkommit. År 2001 gjordes en liknande undersökning och den visade att undervisningen nu präglades av bollspel ensamt på toppen med 30 procent av undervisningstiden, medan gymnastik, fysisk träning och dans får ungefär hälften så mycket tid som bollspel, dock är det en markant ökning för dansen med sju procent sedan 80-talet. Friidrotten är fortfarande med men inte i lika stor utsträckning som innan och friluftsliv, som inte fanns med alls innan, har fått en tiondel av tiden i undervisningen. Dessa förändringar är troligtvis följden av att läroplanen förändrades radikalt 1994 då många moment föll ur kursplanen för idrott och hälsa och några kom till. (Sandahl 2004)

De förändringar som gjordes i kursplanen mellan Lgr80 och i och med Lpo94 var främst att man gick från att fokusera på att lära ut olika *moment* till att få en målstyrd undervisning med olika *kunskapsområden* som ska behandlas. Tidigare har man haft moment så som gymnastik, bollspel, lekar och dans som ska läras ut och betygsättas (Sandahl 2004). I och med Lpo94 och dess kunskapsområden var det inte längre lika tydligt vad innehållet skulle bestå av, då man enligt denna läroplan ska anpassa undervisningen till varje elevs individuella förutsättningar och skolans lokala förutsättningar. De tre kunskapsområdena som präglade idrott och hälsa, som ämnet nu hette, var Rörelse rytm och dans, Natur och friluftsliv samt Livsstil, livsmiljö och hälsa (Skolverket 2006). Kursplanen gjorde också förändringen att uttalat sträva bort från traditionella idrotter mot att istället fokusera mer på hälsa och utveckling (Sandahl 2004). Dock visar ovan nämnda studier att ämnet fortfarande år 2001 till största del präglas av traditionella lagbollspel, kursplanen till trots.

År 2011 släpptes en ny läroplan, Lgr11, som i ämnet idrott och hälsa utvecklats till att fokusera på tre huvudområden som är Rörelse, Hälsa och livsstil samt Friluftsliv och utevistelse. Inom dessa har man inte längre uppnåendemål som i Lpo94 utan kunskapskrav som eleverna ska ha uppnått i slutet av år sex och i slutet av år nio. När man betygsätter ska man inte som lärare längre generalisera och sätta någon form av medelbetyg utan för att uppnå ett E, C, eller A så måste man ha uppnått alla krav som står för det betyget. Om en elev har C inom alla sina kunskapsområden men inte kan simma, som är ett krav för E i ämnet, så kan denne alltså inte få ett C, men inte heller ett E eftersom alla krav inte uppfyllts för betygssteget E. (Skolverket 2011)

Ämnet idrott och hälsa har alltså med tiden gått från att vara ett rent kroppsövningsämne till att handla mer och mer om hälsa och det egna välbefinnandet. Friluftsliv och utevistelse har de senaste åren fått ett betydligt större utrymme än det haft innan och detta speglar troligtvis den kunskap som framkommit om hur svenskar spenderar mindre tid i skog och mark och mer tid framför datorer inomhus. Dock menar Blom och Lindroth (2002) att systemen inom skolvärlden är tröga och att det tar lång tid för skolan att verkligen implementera de arbetssätt som styrdokumentet uppmanar till (Blom & Lindroth 2002). Andra studier (Skolverket 2005) visar att den teoretiska delen med mer reflektion och diskussion inte får särskilt stor plats i undervisningen som den borde om man ska uppnå de krav som ställs om att kunna reflektera över sin egen hälsa och livsstil. Därför finner jag det också intressant i min studie att se på vad elevernas syn på begreppet hälsa är.

2.2 Föreställningar som villkor för möten

Sara Irisdotter (2006) skriver i sin avhandling om hur människors föreställningar om någon eller något är villkor för hur ett möte mellan människor kan se ut. Hon gör en diskursanalytisk studie i skolor där hon studerar lärare och analyserar deras sätt att prata om elever och om varandra, om lärande och om pedagogiska situationer. När lärare pratar om elever så visar det sig vad läraren har för inställning till sina elever och deras handlande. Dessa inställningar var olika från situation till situation men det som Irisdotter kunde urskönja var att lärarna hade olika sätt att se på eleverna. Dessa synsätt kunde delas in i kategorier. Antingen talade lärarna om eleverna utifrån en dialogisk reflexiv ansats där man försökte förstå och sätta sig in i elevens värld, eller så pratade man med en distanserande och dömande ansats som att eleven är någon som handlar irrationellt eller på ett sätt som går emot hur den ”normativa” eleven skulle handla. Jag ska ge några exempel. En grupp lärare sitter och pratar i fikarummet och en av dem säger att elever idag har en särskild attityd till skolan, att man inte ska behöva gå dit och att man ändå kan leva på socialbidrag, varpå en annan lärare stämmer in och säger att ja, det tyckte man ju var fullt förr, men nu verkar det vara ett alternativ. En tredje lärare stämmer in ja man glider runt på en räkmacka, hämtar ut pengar, även om det inte är mycket, existensminimum... Och sådär fortsätter konversationen. Irisdotter menar att samtalet har en dömande karaktär som verkar utgå från outtalade förgivettagna ideal om livsmål, stolthet och disciplin. Elevernas verklighet verkar som något som är främmande för den här gruppen lärare, något de inte kan förstå och tar avstånd från. I och med att lärarna bekräftar varandra och sina förgivettaganden så menar Irisdotter att de markerar att denna sanning är accepterad i

gruppen. På så sätt har man genom sitt tal skapat en sanning om eleverna som enligt Irisdotters troligen kommer att ha inverkan på hur man sedan bemöter sina elever när man kliver ur fikarummet och in i undervisningssituationerna. På samma sätt visade hennes studie att lärarna också kunde ha en reflekterande och tillmötesgående inställning till eleverna där de försökte sätta sig in i ”den andres skor” och se t.ex. ett problem som någon hade med en elev ur elevens perspektiv och på så sätt visa upp en vilja att bemöta eleven med dialog och inte ta avstånd från denne. Irisdotter kommer i studien fram till att lärargruppernas tal om eleven uttrycker en konflikt mellan bilden av den ideala eleven och deras upplevelser av den verkliga eleven. Hon menar att maktrelationen alltid är central i dessa samtal och att det är intressant hur lärare fördelar makten genom sitt tal om eleven, sin diskurs. I och med att man tar elevens perspektiv så höjer man elevens maktposition i förhållande till sin egen, till skillnad från att man på något sätt stadgar sin egen makt genom att distansera sig från eleverna i sitt tal. Som lärare så har man alltid mer makt än eleverna i skolan, men den makten kan fördelas så att den svagare, i detta fall eleven, gynnas. (Irisdotter 2006)

Utifrån Irisdotters studie har jag själv funderat över vad våra föreställningar om varandra som vi inte reflekterar över i det vardagliga livet kan få för konsekvenser i skolans värld. Jag har lyckats vända min tanke till att tänka att vi lärare och våra ämnen torde vara lika utsatta för elevernas föreställningar som de är för oss och funderingen går till hur detta skulle kunna påverka mötet oss emellan. Även om maktrelationen fortfarande är sådan att eleven är den underlägsne och läraren den som fattar beslut i klassrummet så kunde det vara intressant att se vad, eller om, eleverna har föreställningar om specifika lärare eller om specifika ämnen för att i längden kunna förstå vilka villkor som ligger för mig inför mötet med mina kommande elever.

3 Forskningsläget

3.1 Fritid, kropp och idrott

I kapitlet Ungdomarna, fritiden och idrotten skriver Bengt Larsson (2005) om fritiden som arena för bland annat identitetsskapande. Han menar att den fria tiden är en betydelsefull arena för ungdomar i sitt identitetsskapande då de där ges möjlighet att pröva på upplevelser och utveckla sin personlighet och stil. Fritiden är den tid som också kan ge ungdomars liv såväl mening som innehåll. (Larsson 2005)

Vidare skriver Larsson om idrotten som en stor del av ungdomars fritidssysselsättning. Så mycket som 50 procent av ungdomar i åldern 13 – 25 år är med i en idrottsförening och om man tittar på fritidsintressen överlag så är idrottsutövning den sysselsättning som är bland de populäraste. (Larsson 2005)

Vidare skriver Åsa Bäckström (2005) i samma antologi i ett eget kapitel, Ungdom(lighet)skultur och idrott, om ungdomars idrottande som kulturellt utövande men också om idrottande som en ungdomlighetskultur, alltså att idrott är något som representerar ungdomlighet, men som inte nödvändigtvis behöver utövas av ungdomar. Hon redogör för forskning som gjorts om vad som visats när ungas kultur och idrott möts, och några teman som framkommit som väsentliga i forskningen är kropp, identitet och livsstil. Just dessa tre är starkt knutna till varandra då kroppen inom framför allt gymkulturen ses som ett verktyg att visa upp vem man är, och att man genom att styrketräna och ta hand om sin kropp får en positiv uppmärksamhet och självförtroende som enligt Bäckström leder till en ökad känsla av makt men också är förenad med den livsstil som gymkulturen innebär. Gymkulturen är starkt förknippad med ”den hårda kroppen” som inte har hull och underhudsfett och detta utseende knyts i denna kultur samman med disciplin och kost och den makt som Bäckström skriver om skulle här innebära att denna kropp är det eftersträvansvärda och den som har det har då automatiskt makten. Identitet och livsstil är starkt sammanknutet då ens identitet har att göra med vem man är men också hur man vill att andra människor ska se en. Här kommer det allmänna idrottandet in också, som inte bara innebär gym- och kroppsbyggarkulturen, utan Bäckström skriver om att idrottandet absolut kan vara en del av ens livsstil, något som man visar utåt och identifierar sig med. (Bäckström 2005)

3.2 Vinnare och förlorare i ämnet idrott och hälsa

Karin Redelius skriver en artikel i Svensk idrottsforskning 2004 om vilka elever som är vinnare respektive förlorare i ämnet idrott och hälsa. Hon klargör i texten att det finns elever som gillar ämnet, som känner sig duktiga och vill att ämnet ska ha mer tid, men att det också finns en del elever som känner den raka motsatsen. Att ämnet är tråkigt, att de inte är duktiga samt att ämnet borde få mindre tid i skolan. Redelius försöker i sin text bena ut vilka dessa elever är, om det finns något som kännetecknar de elever som känner ett obehag inför ämnet samt vad det är i ämnet som dessa upplever obehag kring. Hon vill också diskutera konsekvenserna av det som påverkar ungdomars inställning till ämnet. Studien som hennes artikel baseras på är en riksrepresentativ studie där man valt ut elever som i en enkät besvarat

sig starkt positiva till ämnet samt de som besvarat sig vara starkt negativa till ämnet utifrån vissa kriterier och intervjuat dessa. Hon problematiserar bilden av hur pojkar och flickor är och belyser bl.a. hur positiva respektive negativa elever känner sig på lektionerna och vad de tror sig klara av inom ramen för ämnet idrott och hälsa.

Redelius (2004) hänvisar till tidigare studier som visar att flickor generellt sett inte känner sig lika duktiga eller glada som pojkar gör i ämnet, men hennes egna studie visar att det är större skillnader inom kön än mellan kön. Av de positivt inställda eleverna kände 80-90 procent att de var glada på lektionerna mot bara 20 procent av de negativt inställda flickorna och 35 procent av de negativt inställda pojkarna. 60 procent av de positivt inställda eleverna av båda könen känner sig duktiga på lektionerna gentemot inte ens tio procent av de negativt inställda eleverna, som oftare också kände sig dåliga i ämnet. Här skilde det sig knappt alls mellan könen men tydligt mellan positivt och negativt inställda elever. Redelius har också studerat elevernas förtroende till den egna förmågan i ämnet, vad man tror sig klara av. De moment eleverna fått ange sin förmåga i är fotboll samt dans, aerobics och motionsgymnastik. Här svarar 60 procent av de positivt inställda pojkarna samt 23 procent av de positivt inställda flickorna att de ”kan fotboll bra” medan bara 20 procent av de negativt inställda pojkarna och sju procent av de negativt inställda flickorna svarar samma sak. I momenten dans, aerobics och motionsgymnastik var grupperna mer jämna i sina svarsalternativ men de positivt inställda eleverna hade i snitt högre tilltro till sin förmåga även i dessa moment.

Redelius (2004) konstaterar i sin studie att elevernas uppfattning av den egna förmågan starkt hänger samman med huruvida man upplever de olika momenten i ämnet idrott och hälsa som roliga eller inte. Om man är dålig på något är det inte roligt och man ser gärna att lektionerna innehåller andra moment. Föreningsidrottsaktiva elever tycker i större grad att ämnet är kul och känner sig duktiga på lektionerna jämfört med de som inte är aktiva med någon idrott på fritiden. En pojke äger att han inte är rädd för något, och tror sig klara av vad som helst medan en icke föreningsaktiv pojke beskriver att han inte tror att han ska klara av något, men att det oftast är lättare än han tror. Redelius gör här kopplingen att elever som inte är aktiva på sin fritid i någon idrottsförening har en lägre tilltro till den egna förmågan och att självförtroendet i just ämnet idrott och hälsa kunde vara lågt hos många elever just för att de inte kände att de lyckades särskilt ofta i ämnet. Redelius frågar sig på vems villkor undervisningen i idrott och hälsa sker – Vilka är vinnare och vilka är förlorare? – Och hon kan konstatera att man kan se det på olika sätt. Ett sätt är att det sker mer på pojkars än på flickors villkor då tidigare studier visar på att pojkar i högre grad än flickor trivs och gillar

ämnet, men hennes egen studie visar att det andra sättet att se på det är att flickor och pojkar inte är enhetliga grupper i den här frågan. Uppfattningen skiljer sig mer inom än mellan könen och de som Redelius menar egentligen är de som kommer i kläm är de som inte har så stor erfarenhet av föreningsidrott utanför skolan, flickor som pojkar. Redelius problematiserar att ämnet fortfarande mest verkar gå ut på att prestera och visa sig duktig i olika moment. De som är aktiva i en idrottsförening ser inget problem i detta då de är vana och kanske till och med sporras av tävlingsmomenten och att visa sig duktiga, medan de icke föreningsaktiva eleverna oftare känner sig osäkra och har en passiv hållning, trots att det är de som egentligen är i det största behovet av att delta i skolans idrottsundervisning då de inte får någon på sin fritid. Detta menar Redelius är problematiskt och att det som bygger upp ämnets popularitet kanske är det som skulle behöva ifrågasättas för att nå fler elever. Slutligen resonerar Redelius och ställer sig frågan Vad skulle krävas för att även icke föreningsaktiva elever ska kunna känna sig som vinnare i ämnet idrott och hälsa? Det hon själv tror är en bidragande faktor är att andelen bollsporter är så stor i ämnesinnehållet och att man bör fråga sig vilket ämnesinnehåll som stimulerar till fortsatt fysisk aktivitet samt hur den undervisning kan se ut som ger alla elever en positiv självbild. Om man förändrar innehållet till något som utmanar alla elever och ger dem en positiv känsla av ämnet och av sig själva så kan fler elever bli vinnare och inte behöva känna sig som förlorare i ämnet, skriver hon i sina slutkommentarer. (Redelius 2004)

3.3 Elever om skolan

Studier i och om skolan görs löpande i Sverige och några av dem är rikstäckande och svarar för både interna och externa tankar om skolan. De jag har valt att titta närmare på inför denna studie är bl.a. Attityder till skolan från 2006/2007 av Skolverket som kartlägger elevers och lärares attityder till skolan och det som händer där samt Nationella utvärderingen av grundskolan, NU03, från Skolverket som visar upp resultat i alla ämnen samt uppfattningar om skolan från elever och lärare. Båda dessa studier har gjorts i flera omgångar och man jämför därför resultaten med tidigare års studier.

Ett av resultaten från dessa studier är att elever idag känner en allt högre grad av meningsfullhet för det man lär sig i skolan (Skolverket 2007). Andelen elever som upplever att man ofta eller alltid känner meningsfullhet har ökat från 61 till 72 procent mellan 1997 och 2006. Engagemanget har överlag ökat från eleverna kring skolarbetet och en stor del av eleverna känner en omsorg för det man gör i skolan. Sju av tio mellanstadieelever tycker

dessutom att det är roligt att gå till skolan nästan varje dag eller varje dag (Ibid.). Det man också sett är att eleverna överlag anser att de teoretiska ämnena är de vars kunskaper som värderas högst, men de praktiskt-estetiska ämnena är de man tycker är mest intressanta och roliga att delta i. (Skolverket 2005)

Attityder till skolan (2007) visar tyvärr också att det finns problem gällande elevernas upplevda arbetsro i skolan. Fjorton procent av eleverna känner att den arbetsro som eftersträvas bara infinner sig på ett fåtal av alla de lektioner man har på en vecka och lika många i högstadiet men något färre i mellanstadiet (tio procent) uppger att de alltid eller nästan alltid känner sig störda av andra elever på lektionerna. Författarna till studien menar att detta är ett problem, inte bara för att eleverna har svårt att tillgodogöra sig kunskaperna under dessa stökiga förhållanden, utan för att just stökighet är en av orsakerna till att elever mår dåligt i skolan. (Skolverket 2007)

3.4 Elever om ämnet idrott och hälsa

Tankarna om idrott och hälsa är många och studier görs löpande inom ämnet, både nationellt och lokalt, där man belyser elevers, föräldrars och lärares åsikter om ämnet. Idrott och hälsa är enligt nationella studier det ämne som flest elever tycker är mycket roligt (Skolverket 2007) och tillsammans med de andra praktisk-estetiska ämnena är det allra populärast i skolan (Skolverket 2005). Vidare visar NU-03 att ämnet idrott och hälsa är det som minst andel elever anser som svårt i skolan och att det som är viktigast med ämnet är att ha roligt genom att röra på sig och att få testa på olika idrottsaktiviteter. Att lära sig samarbeta tycker eleverna också är en viktig del under lektionerna i idrott och hälsa. Dock diskuterar författarna i NU03 kring faktorn att det som inte förekommer så mycket på idrott och hälsa-lektionerna är diskussion och reflektion. Detta tror de kan bero på att många lärare fortfarande präglas av Lgr80 i sin undervisning, läroplanen som gällde då den allmänna idrottsrörelsen hade stora influenser på skolämnet idrott. Detta kopplar man även samman med att det finns en grupp elever, så stor som 15 procent av de deltagande, som känner att ämnet idrott och hälsa inte är för dem. Den här gruppen präglas av flickor och icke idrottsaktiva utanför skolan och författarna till studien drar utav detta slutsatsen att lärarna i ämnet utgår i sin planering av innehåll från de elever som tycker att ämnet är roligt och som är fysiskt aktiva. De diskuterar också huruvida man i ämnet arbetar kring begreppet hälsa i den utsträckning som krävs för att eleverna ska kunna få en positiv självbild och uppleva totalt välbefinnande då det är en så pass stor grupp som inte alls trivs och känner olust inför ämnet. En annan intressant poäng

som kommer fram av studien NU03 är att få elever överhuvudtaget känner till vad som står i ämnets kursplan och att många anser att bara deltagandet utan kunskapskrav räcker för att bli godkänd. Det viktiga är som tidigare nämnt att vara med och röra på sig och ha roligt, men studien visar också att elever får de högre betygen trots att de egentligen inte når upp till kravet för godkänt som t.ex. att kunna simma eller orientera efter karta och kompass. Detta kan knytas till att en fjärdedel av eleverna tycker att lärarna i idrott och hälsa sätter orättvisa betyg. Vidare belyser NU03 vad eleverna anser sig ha lärt sig i ämnet idrott och hälsa. Det som störst antal elever anser sig ha lärt sig om är att man mår bra av att röra på sig. Mer än hälften av eleverna anser sig ha lärt sig om idrottsaktiviteter, hur de förbättrar sin kondition, hur de tränar rörelse och styrka, att ta ansvar för den egna fysiska träningen samt att ta hänsyn till både pojkar och flickor. Ju högre betyg man fått, desto fler är det inom gruppen som anser sig ha fått kunskaperna. Färre än en tredjedel av eleverna har lärt sig om dopning, ätstörningar eller att ifrågasätta reklambilder om hur man skall ”ska se ut”. (Skolverket 2005)

En annan studie har gjorts med elever i årskurs fem runtom i Sverige av Håkan Larsson vid Gymnastik och idrottshögskolan, GIH. Vad lär man sig på gympan? (2004) visar femteklassares syn på ämnet idrott och hälsa. Studien visar att i stort så gillar eleverna ämnet idrott och hälsa och så gott som alla pratar om ämnet som ”kul”, ”roligt” och ”bra”. På frågan vad det är som är så bra med ämnet svarade eleverna ofta att allt med ämnet var roligt, men mer specificerat kunde det vara att man får röra på sig istället för att sitta och räkna eller att man gör alla de saker som är roliga som att springa och leka. Larsson beskriver i studien också vad barnen menar att man får möjlighet att göra i ämnet. Det som nämndes var lekar, redskapsbanor, dans, stafett, längdhopp och bollsporter. Dessa, samt att man ibland får ”springa omkring”. På frågan vad man gör mer konkret svarade flest elever fotboll och sammantaget var bollsporter det som nämndes oftast, som basket och innebandy. Hinderbana och terränglöpning nämndes också som saker man gör i ämnet.

Vad man gör i idrott och hälsa är alltså ett brett spektrum av aktiviteter. Just att det fanns så många olika aktiviteter menar Larsson kan både ses som en styrka och ett problem för ämnet. En styrka i och med att ju mer man gör i ämnet desto mer kan fler elever hitta meningsfulla inslag i ämnet, men ett problem därför att i och med att eleverna benämner så många saker kan det vara svårt att bena ut vad som ämnet egentligen ska handla om, alltså vad man ska lära sig.

I den här studien tillfrågades också eleverna hur de värderar ämnet idrott och hälsa jämfört med andra ämnen. Eleverna svarar tveklöst att idrott och hälsa är ”bäst” och ”roligast” och det som gör att det blir roligast är alla former av rörelse som ingår i ämnet. ”Det är kul att få röra på sig” var ett typiskt uttalande. Eleverna gillar inte att sitta stilla på sin stol som man får göra i andra ämnen.

Larssons studie visar också att det finns en del situationer kopplade till ämne idrott och hälsa som är förknippade med obehag. Några sådana som nämns är skador, som ofta tillfogas i bollsporter, samt omklädningsrummen som ofta är ”snuskiga” eller innebär lite stökiga situationer som läraren inte kan hålla koll på. Att det bråkas på lektionerna framkom i studien och det som det bråkas om är ofta situationer kopplade till lagindelning och man kommer i ”fel” lag. Larsson gör tolkningen att det är viktigt att vinna och att tävlingsmomentet styr drivkraften till vinst. Han gör också kopplingen att det torde vara så att om tävlingsmomentet tonades ner skulle det kanske inte bråkas lika mycket om lagindelning.

4 Teoretiska utgångspunkter

4.1 Fenomenologisk ansats

Jag tar i denna studie en fenomenologisk ansats då jag är intresserad av att synliggöra mina informanternas egna uppfattningar om ett fenomen som jag valt att undersöka. Fenomenologi innebär att studera människors livsvärld ur deras eget perspektiv här och nu. Alvesson och Sköldberg (2008) skriver att det är den levda erfarenheten man är ute efter när man gör en fenomenologisk studie. Utgångspunkten blir den subjektiva upplevelsen, men de menar att den subjektiva upplevelsen har formats genom erfarenheter till ”levda” upplevelser (Alvesson & Sköldberg 2008). I min studie är jag intresserad av elevers *föreställningar* om ett ämne som de alla har i skolan. Jag vill belysa tankar kring ämnet som troligtvis består av både levda erfarenheter av ämnet men också förväntningar de har med ämnet inför kommande år. Med en tolkande fenomenologisk ansats kan jag försöka förstå elevernas föreställningar som *fenomen* utskurna ur deras reella värld. Jag ska göra vad Alvesson och Sköldberg (2008) kallar för ”den fenomenologiska reduktionen”. Detta innebär att jag ska skära bort tankar om elevernas vardag och saker som sker omkring dem som skulle kunna påverka deras syn på mitt valda fenomen. Jag ska bortse från Idrott och hälsas kursplan och inte fråga om vad man ska kunna i ämnet eller vad ämnet bör innehålla. Jag ska inte heller utgå från allmänna tankar som finns om ämnet idrott och hälsa eller om elever och barn som objekt när jag intervjuar dem. För att

undersökningen ska bli valid ur ett fenomenologiskt perspektiv ska jag bara utgå från elevernas egna tankar om *fenomenet* idrott och hälsa så som det visar sig *just nu*, i den stunden de berättar om det (Alvesson & Sköldberg 2008). Därför är det viktigt vilka frågor jag väljer att ställa i intervjuerna, hur jag formulerar dessa frågor och hur jag berättar om min studie inför intervjun. Detta problematiseras i metodkapitlet.

4.2 Barns perspektiv

Min studie har som syfte att lyfta fram barnens röst och deras tankar med motivet att eleverna är anledningen till att läraryrket existerar och är så viktigt. I mina ögon kan det vara intressant att se på hur lärare jobbar och hur lärare anser sig jobba i skolan, men om man inte får ett barns perspektiv på det som lärarna gör så vet man inte vad det som lärarna gör och säger sig göra innebär för eleverna. En lärare kan säga sig jobba med att uppfylla elevernas önskningsar eller jobba med deras självkänsla men det enda sättet att veta om läraren faktiskt gör någon nytta med sina försök är att fråga eleverna och låta dem ge sin syn på saken. Om eleven upplever sig få dålig självkänsla under samma arbetsprocess som läraren säger sig jobba med att stärka elevernas självkänsla så är det troligtvis inte eleven som behöver ändra sin inställning utan läraren som kan behöva utvärdera sina processer och vara mer självreflexiv i sina tankar om sig själv (Irisdotter 2006). Att vara självreflexiv, dialogisk och att ”försöka sätta sig i den andres stol” är enligt Hägg och Kouppa (2007) och Irisdotter (2006) en viktig förutsättning för att ett professionellt samtal, framför allt mellan en lärare och en elev, ska vara givande och utvecklande för båda parter. I en annan form av undervisning skulle läraren låta sina egna föreställningar och teorier om eleven vara utgångspunkten för det man samtalar om och inte ge eleven själv en chans att sätta ord på situationen. Denna undervisningsform öppnar inte upp för nya arbetssätt eller tankar och de föreställningar läraren har om eleven sitter troligtvis kvar och gör inte eleven rättvisa då dennes perspektiv inte fått höras. Eleverna står i centrum för lärandet och därför måste det vara deras röst som blir hörd när man frågar sig vad undervisningen handlat om och vad eleverna lär sig i skolan (Larsson 2004).

Att göra en studie utifrån ett barns perspektiv kräver en hel del av mig som forskare. Eva Johansson beskriver i Att närma sig barns perspektiv – Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv (2003) om hinder och möjligheter med att ta ett barns perspektiv i sin forskning. Att göra studier ur barns perspektiv handlar om att ta sin utgångspunkt i *livsvärldsfenomenologi* där man undersöker *vad som visar sig för barnet*. För att komma så nära sina informanter så att man får ta del av deras livsvärld och komma i närheten av att

förstå vad det är ett barn ser så krävs att man skapar goda relationer till de barn man vill ska delta i studien (Johansson 2003). Forskaren ska på något sätt delta i barnets livsvärld, men hur nära man än kommer så kan forskaren aldrig kliva in i barnet och se dess hela värld så som barnet ser den. Det som visar sig för barnet kommer att visa sig för mig i och med att det tar sig uttryck i hur barnen pratar om fenomenet och hur de visar med sitt kroppsspråk att de ser på det vi pratar om. Barn är människor, om än lite mindre än vuxna, men deras värld är precis som för andra både en subjektiv upplevd värld som är deras egen samt en värld delad med andra som byggs upp kring sociala mönster och hela tiden är rörlig och ombytlig (Johansson 2003). Därför kan mina informanter dela med sig av både sina egna innersta tankar men också kanske berätta något som de tror förväntas av dem att säga utifrån det sociala mönster de befinner sig i för tillfället.

Hartman (1986) menar att det är fördelaktigt att studera barns perspektiv som fenomen utan att blanda in teorier om barndom eller barns utveckling som ett filter som man ser resultatet igenom. Han ser på barn som människor som reflekterar och tänker, ibland t.o.m. på ett mer mänskligt sätt än vad vuxna gör, och i hans studie om barns tankar om livet gör han klart att de studier som belyser *hur* barn tänker och agerar är många och bra, men inte tillräckliga. Han menar att det som skulle behövas och det som han gör med sin egen studie är att belysa *vad* barn tänker på. Detta för att nå kunskap om hela barnet, människan, och lära känna henne och hennes livsvärld. (Hartman 1986)

Perspektivet jag tar i denna studie är att det som *visar sig* för barnet är det som är sant i den bemärkelsen att det är deras föreställningar som påverkar deras sätt att *skapa mening* i livet och åt den verklighet de lever i.

4.3 Idrottens mening och värde

Lars-Magnus Engström är tillsammans med Karin Redelius redaktör för antologin Pedagogiska perspektiv på idrott (2005) och skriver däri om vikten av att synliggöra och diskutera olika perspektiv på idrottsutövande och de olika syften och funktioner som idrottsutövande kan ha för människor, unga som vuxna, idag. Engström (2005) synliggör hur synen på och användandet av idrott har förändrats genom att man idag har betydligt färre inslag av rörelse i vardagen än vad man hade förr och att rörelse och motion idag är något man gör på en *särskild arena* och inte i så stor utsträckning normalt i vardagen. Idag tar man sig någonstans för att idrotta eller avsätter tid för motion. Rörelse är inte på samma sätt ett naturligt inslag i vardagen tack vare att tekniken utvecklats så att vi ska slippa röra på oss i

onödan och våra arbeten är idag mer stillasittande än de var förr (Engström 2005). Idrottande är idag den största fritidsaktiviteten och genom att den är så stor och populär bland unga är den en viktig uppfostringsmiljö. Med anledning av detta finner Engström och Redelius (2005) en mening med att studera hur de olika idrottskulturer som barn och unga deltar i idag ser ut. De ställer frågor om vad som är den egentliga poängen med de olika aktiviteterna, vad går de ut på? Vad är centralt och vilken funktion/syn har man på kroppen i de olika idrottsformerna? De ställer sig dessa frågor för att barn och unga i och med att de deltar i verksamheten får en föreställning om *den egna kroppen och dess syfte*, om vad fysisk aktivitet är och vad den ska leda till. Dessa föreställningar kan i sin tur påverka hur barnens idrotts- och motionsintresse kommer att se ut senare i livet (Engström & Redelius 2005).

Två begrepp som Engström (2005) använder sig av för att förklara syftet med fysisk aktivitet är *egenvärde* och *investeringsvärde*. Olika övningar, rörelser eller spel kan ha ett eller flera syften för mig som person, men oftast har man ett huvudsyfte med den fysiska aktivitet man utövar. Om jag tar en löparrunda för att jag vill uppleva den sköna känslan det ger mig att gå ut i naturen och springa så har aktiviteten ett högt *egenvärde* för mig; jag upplever att det känns *lustfyllt* under tiden jag gör övningen och jag gör den i syfte att det ska kännas bra *här och nu* och inte för framtida mål. Om jag istället tar löprundan med syfte att träna upp mig inför ett kommande lopp eller att förbättra min kondition så gör jag aktiviteten med ett *framtida* syfte. Aktiviteten har ett högt *investeringsvärde* för mig, då syftet inte främst är att det ska kännas lustfyllt här och nu, utan att jag ska uppnå något längre fram i tiden.

Engström och Redelius kommer i sin text fram till att olika *idrottspraktiker* har olika principer och logiker som styr aktiviteten beroende på i vilken form den utövas. Dessa praktiker och logiker bygger på att olika fysiska aktiviteter har olika grundsyften och man ser på den egna kroppen på olika sätt inom dem, kroppen har olika funktioner beroende av vad praktikens syfte är. De sex praktikerna som de beskriver är: Tävling och rangordning, Fysisk träning, Lek och rekreation, Friluftsliv, Färdighetsinlärning och Fysisk utmaning och äventyr. Jag kommer nedan att redogöra för fyra av dem.

Engström och Redelius (2005) beskriver att den vanligaste praktiken som förekommer i skolan och inom föreningsidrotten är *tävling och rangordning*. De viktigaste poängerna med detta moment är att man betraktar kroppen som ett instrument som ska driva en mot det mål som idrottsutövningen går ut på samt att prestation och att vinna är det som står i fokus.

Denna idrottspraktik är gammal och har med huvudfokus att tävla och att jämföra resultat funnits i flera tusen år. I ”modern” tappning (sedan drygt hundra år tillbaka) är denna idrottsform utvecklad så att man kan göra dessa mätningar och jämförelser mer exakta och över tid, vilket kom att grunda tävlingsidrotten. Denna går på så sätt ut på att med de medel som står till buds genomföra den största prestationen; att komma så högt upp i rangordningen som möjligt, att segra och gärna slå rekord. För att säkerställa att detta sker skall resultatet kunna kvantifieras och utövningen ska ske under regelstyrda och institutionaliserade former. Det är alltså innan bestämt vilka beteenden och färdigheter som är tillåtna och inte tillåtna. Praktiken karakteriseras också av att den som inte lyckas, som inte är framgångsrik inom den idrott man utövar, kan bli utesluten eller nedflyttad och kan framstå som ointressant och misslyckad. Ovan nämnda faktorer kan kännas igen i flera av dagens populära idrotter som barn och unga utövar på sin fritid, exempelvis fotboll, ishockey och gymnastik. Det finns domare som dömer, man mäter prestationer och förväntas prestera bra hela tiden och man kanske behöver kvala in till sitt lag för att få vara med, likväl som man kan bli petad eller förflyttas nedåt i rang om man inte presterar önskvärt.

En annan idrottspraktik är *fysisk träning*. Denna är vanligare bland vuxna och har ett tydligt investeringsvärde då man ofta tränar för att nå ett annat mål än själva träningen i sig. Man kanske tränar för att delta i en tävling eller för att nå en målvikt eller förändra sitt utseende. Kroppen är här ett verktyg men också något som är föränderligt, något man kan påverka dit man vill med rätt träning och disciplin. Det som värderas högt inom den här praktiken är att träna sin kropp och att se vältränad ut. En praktik som Engström och Redelius beskriver som skiljer sig från föregående när det kommer till dess värde är *lek och rekreation* som utövas med syfte att roa för stunden och få en att må bra för stunden. Här finns inget slutgiltigt mål att uppnå utan det är processen som ligger i fokus, inte resultatet. När utövarna inte tycker att det är roligt längre slutar aktiviteten. Tävlingsmomentet kan dock finnas med men i den form av att kamp eller spänningsmoment ligger i förgrunden. Det kan också innebära sinnliga upplevelser av t.ex. fart och rytm som kan upplevas genom exempelvis att åka snowboard, skidor, inlines eller skridskor. Poängen är ändå att det är själva upplevelsen här och nu som ger tillfredsställelse och att man ska ha roligt och känna sig lustfylld medans man utövar aktiviteten. Rekreationen har ett egenvärde i sig och man utövar den för upplevelsens skull och utan något annat mål som ska visa sig längre fram. Kroppen fyller i den här praktiken den funktionen att det är genom kroppen man upplever.

Friluftsliv är en praktik som har en hel del gemensamt med lek och rekreation, men skiljer sig från de andra genom att det centrala när man utövar friluftsliv är att man vistas ute i naturen. Utomhusvistelsen och upplevelsen, att vara i naturliga miljöer och uppskatta naturens skönhet är det som lockar med friluftsliv. Det kan t.ex. vara att åka skridskor på naturis, vandra i skog och mark, att vara på sjön, i fjällen, etc. När man utövar friluftsliv är upplevelsen i sig central och egenvärdet för aktiviteten är därför högskattat. Precis som med lek och rekreation kan spänning och äventyr vara en del av upplevelsen och fysisk ansträngning är inte helt ovanligt då man ofta gör övningar eller aktiviteter inom ramen för friluftslivet. Motoriska färdigheter krävs ibland för att kunna njuta fullt ut av friluftslivsaktiviteterna, då det också lätt kan bli raka motsatsen till härlig upplevelse om man t.ex. inte har bra teknik och ska åka skridskor eller skidor. Då blir upplevelsen istället motsatsen och man kan inte riktigt njuta av naturens skönhet utan fokuserar istället på en negativ känsla. Kroppen blir inom denna praktik ett medel för att uppleva naturen och ett verktyg för att kunna genomföra de aktiviteter som naturen inbjuder till.

Fysisk utmaning och äventyr kallar Engström och Redelius (2005) en idrottspraktik som idag präglar både idrottsaktiviteter och upplevelsesporter där man som utövare genomför en fysiskt utmanande prestation som av sig själv och andra anses som häftig, svår att genomföra och originell, gärna aldrig tidigare klarad av någon människa. Aktivitetens värde ökar i och med utmaningen, den fysiska ansträngningen och svårighetsgraden. Exempel på sådana aktiviteter är att klättra upp för ett berg, cykla extremt svåra sträckor eller i svår terräng, simma över stora öppna vatten, göra hopp från höga avsatser, osv. Inom Fysisk utmaning och äventyr är det upplevelsen tillsammans med den fysiska ansträngningen och att utmana kroppen som står i fokus. Som utövare måste man ha stort fokus och vara målmedveten då man annars kan få svårigheter att klara av de påfrestningar som kroppen skall utsättas för inom ramen för utövandet av den här praktiken.

Vidare beskriver Engström och Redelius (2005) *färdighetsinlärning* som en idrottspraktik som är vanligt förekommande i bl.a. barnens unga år när man t.ex. lär sig simma eller cykla, något man sedan kan hur lång tid det än går tills nästa gång man prövar. Annan form av färdighetsinlärning kan vara när man övar upp sin golfteknik, sin utförsåkning eller sin slagteknik i tennis. Färdighetsinlärning syftar till att man ska förbättra sin teknik i ett visst moment och bli bättre på det. Man vill lära sig att behärska sin kropp och få god teknik och detta är målet med att utöva träningen.

Det här innebär för barn och unga att genom att delta i utövandet av olika idrottsliga aktiviteter får de inte bara träning av sina färdigheter och lär sig tävla eller bara ha kul för stunden, de lär sig också hur de ska vara för att passa in i idrottskulturen. Engström och Redelius gör en poäng av innebörden av att så mycket av barnens fritid präglas av tävlingsidrott. De menar att detta gör att barn utvecklar ett speciellt förhållningsätt till sin kropp och på vilket sätt den ska användas. Tävling och rangordning medför ett *instrumentellt* förhållningssätt till kroppen där den ska styras och bemästras. Att prestera och jämföra sig med andra blir centralt och det blir också lätt att den som är stark och framgångsrik blir den som beundras medan den svaga som inte lyckas så ofta framstår som ointressant eller misslyckad. Författarna ser det som problematiskt att skolidrotten präglas av den här formen av idrottsaktivitet, även om den försiggår i en mildare form än ovan beskrivet, då detta medför att så många elever får en negativ syn på sig själva och då kanske inte kommer att utöva idrott i framtiden. I den bästa av alla världar skulle fokus ligga på att ha roligt under träningen, att alla trivs och att kampen, leken och spänningen i spelet är det som får fokus så att alla elever kan känna lust och glädje inför deltagandet, skriver Engström och Redelius. Idrottens egenvärde bör stärkas i skolans ämne idrott och hälsa och för att eleverna ska kunna få en positiv självbild bör fokus flyttas från ett resultatattänk till den upplevda istället. (Engström & Redelius 2005)

För mig blir det intressant att titta på Engströms och Redelius teorier inför bearbetningen av resultatet från min studie. Detta då ämnet idrott och hälsa kan ses både som en arena där de ovan nämnda sex praktikerna utövas och införlivas, men också som en hel idrottspraktik i sig, där specifika värden och normer gäller. Hur mina informanter ser på innehållet i ämnet idrott och hälsa kan säkerligen förklaras genom åtminstone någon av Engströms och Redelius sex praktiker och det intressanta för mig blir att se på vilket sätt eleverna skapar mening genom de olika fysiska aktiviteter de får utöva inom ramen för skolämnet. Vad har eleverna i min studie för tankar kring ämnet idrott och hälsas egen- och investeringsvärde? Jag vill försöka förklara och analysera deras tankar om ämnets innehåll med hjälp av värdena och meningen i de ovan beskrivna idrottspraktikerna.

5 Syfte

Jag vill undersöka vad elever i årskurs sex har för föreställningar om ämnet idrott och hälsa, om dess innehåll och omständigheter kring ämnet.

6 Frågeställningar

Hur ser elevernas föreställningar om idrott och hälsa-läraren ut?

Hur ser elevernas föreställningar om ämnets innehåll och kunskapskrav ut?

Hur ser elevernas föreställningar om begreppet hälsa ut?

Hur ser elevernas föreställningar om elevbeteendet under lektionerna ut?

7 Metod

7.1 Val av metod

För att lyfta fram elevernas tankar och föreställningar om ämnet idrott och hälsa så har jag gjort en kvalitativ studie med intervjuer som redskap. Patel och Davidsson (2008) skriver i Forskningsmetodikens grunder från 2008 om hur man går till väga för att på bästa sätt få fram den empiri man eftersträvar med en studie. De rekommenderar *intervjuer* för en kvalitativ studie då man vill ta del av någons livsvärld. Detta för att man på lättast sätt kan ställa öppna frågor som går att anpassa till den personen som ska intervjuas. De menar vidare att man för att ta del av någons livsvärld inte kan förvänta sig en viss typ av svar eller någon sorts generell ”sanning” utan att man bör sträva att försöka anpassa frågor och formuleringar till sina informanter och på så sätt få så utförliga svar som möjligt. Enkäter som insamlingsmetod istället för intervjuer är inte något som jag ser som ett alternativ då jag dels inte skulle kunna få lika utförliga svar men heller inte kunna ställa följdfrågor eller snappa upp de små detaljerna som är intressanta för en kvalitativ studie av livsvärldsfenomen (Ibid.). Det kunde vara intressant för att bredda mitt urval och hitta fler informanter, men tids- och energimässigt är det inte möjligt för mig att ha två insamlingsmetoder som bygger på varandra, där den ena är beroende av vad den andra säger. Därför är intervjuer den metod som jag valt att använda i studien.

Eftersom jag vill kunna jämföra och generalisera de svar jag får från eleverna så kommer mina intervjuer att hålla en relativt hög *standardisering*, det vill säga jag kommer att ställa samma frågor till alla mina informanter eller åtminstone se till att vi behandlar samma delområden (Patel & Davidson 2008; Bryman 2009). Däremot kommer *struktureringen* av intervjuerna vara öppen då jag, som tidigare nämnts, är intresserad av att ta del av elevernas tankar och reflektioner och deras egna ord kring ämnet. (Ibid.)

När man intervjuar barn så bör man utgå från att alla barn är olika individer och har olika tankar och sätt att beskriva en situation på och därför säger Doverborg (2000) att man inte bör ställa samma frågor till alla barn utan anpassa frågorna till varje individ. Därför har jag formulerat olika områden som ska behandlas under intervjun och skrivit upp många frågor (se Bilaga 1) under dessa som jag kan plocka av och om de inte känns rätt för stunden så kommer jag på andra sätt att samtala med eleven om det vi ska prata om. (Doverborg 2000)

7.2 Urval av informanter

Jag har gjort min studie med tio stycken elever i årskurs sex. Jag har valt ut denna grupp därför att de i och med det nya högstadiet nyligen kommit till en ny skola och då har erfarenhet av minst två olika lärare i ämnet idrott och hälsa samt att de är mitt i sin grundskoleutbildning. Detta innebär, till skillnad från om jag valt årskurs nio som mina informanter, att de troligtvis har både erfarenheter av tidigare lektioner och förväntningar inför kommande lektioner med ämnet idrott och hälsa vilket med mitt perspektiv om föreställningar som villkor inför möten torde ge en mer valid empiri än om jag hade intervjuat årskurs nio som bara har erfarenheter av ämnet och inga förväntningar eller tankar om hur det tror att det kommer att bli i framtiden. Jag vill alltså ha informanter som är mitt i sin skolgång och som gärna nyligen bytt skola.

Den klass jag valt ut är en grupp jag träffat vid flertalet tillfällen tidigare i samband med min VFU. Detta innebär att de kan känna ett större förtroende för mig och kanske öppna upp mer i intervjuerna än om de inte visste vem jag var. Att göra sitt urval på det här sättet menar Doverborg (2000) är en bra förutsättning för att barnen ska känna sig trygga och på så sätt berätta mer i intervjun. För min studie finns det inga elever som är mer eller mindre relevanta för deltagande utan alla elevers förståelse, även elever som av olika anledningar inte deltar på idrott och hälsa-lektionerna, är relevanta för studien. Jag ville få ihop tio intervjuer med elever med så jämn könsfördelning som möjligt.

7.3 Genomförande

För min studie sökte jag elever i årskurs sex och eftersom jag har en VFU-skola som jag varit ute på där jag har bra kontakt med just en årskurs sexa så vände jag mig till den här skolan. Under tiden för studien kontaktade jag deras mentorer för att få det övergripande godkännandet för deltagandet. Vetenskapsrådet (2002) säger att om en studie är av etiskt känslig karaktär så är det nödvändigt att få tillstånd från föräldrar för barnens deltagande. Min

studie var inte av etiskt känslig karaktär och jag hade för avsikt att bara låta elever som låg bra till i de ämnen jag skulle behöva låna dem från delta i studien så att ingen av dem skulle drabbas studiemässigt av deltagandet. Därför fattade jag beslutet i samråd av mentorerna och min uppsatshandledare att jag inte behöver kontakta föräldrarna för godkännande av deltagande men eleverna fick självklart själva ta ställning till sitt deltagande vid ett flertal tillfällen, se stycket Etiska förhållningsprinciper nedan. Nästa steg blev att ta reda på hur deras schema såg ut och prata med de lärare som eleverna har i andra ämnen så att jag fick veta vilka lektioner jag kunde intervju dem under. Det visade sig att mattelektionerna fungerade att ta dem ifrån samt att engelskan gick bra så jag gjorde åtta av mina tio intervjuer under tre dagar på matte- och engelskalektionerna. De sista två intervjuerna gjordes den fjärde dagen i samspråk med bildläraren under elevernas bildlektion. För att välja ut mina informanter ställde jag frågan, efter att ha informerat om deltagandets innebörd, om det fanns några elever som ville vara med. Mitt mål var att intervju max tio elever för att inte få mer information än jag hade möjlighet att bearbeta. Fjorton elever räckte upp handen varav fem var tjejer och nio var killar. Eftersom jag eftersträvade att få jämnt antal killar och tjejer så fick tjejerna en given plats då de till antal var hälften av det jag eftersträvade. Sedan tänkte jag lotta ut vilka killar som skulle få delta för att få en slumpmässig fördelning. Under tiden jag satte igång att intervju de första tjejerna var det en tjej och två killar som hoppade av och inte ville vara med längre. Jag hade innan varit tydlig med att deltagandet var frivilligt och ifrågasatte heller inte deras avhopp. Efter det tänkte jag att jag då kunde intervju alla elva som ville vara med då de väldigt gärna ville delta. Under bildlektionen den sista dagen var det i alla fall en kille som gärna ville vara med på hela bildlektionen och i så fall inte skulle kunna intervjuas samma dag. Han sa dock att det inte gjorde något för honom om han inte deltog i studien. På så sätt fick jag tio intervjuer, fyra tjejer och sex killar.

Patel och Davidsson (2003) skriver om saker man bör tänka på när man ska genomföra intervjuer. En av dem är att hålla till på en plats där man är ostörd så att informanten inte ska behöva känna stress över att någon kan höra det man säger eller att man inte ska bli avbrutna och tappa fokus under intervjun. Jag gjorde åtta av mina intervjuer i ett litet grupprum i anslutning till lektionssalarna där vi var helt ostörda vilket visade sig givande då dessa elever inte var märkbart störda av något utan hade en flytande konversation. Två av intervjuerna gjordes i ett hörn av ena korridoren då grupprummet var bokat för andra och dessa intervjuer flöt inte på lika lätt som de i grupprummet. Detta troligtvis på grund av att det var mycket ljud i korridoren och andra elever som passerade vid ett par tillfällen. Vid ett tillfälle blev vi

avbrutna, men då fattade jag beslutet att vi skulle fortsätta intervjun i grupprummet så fort det blev ledigt. Alla intervjuer tog mellan åtta och femtonminuter att genomföra.

När jag utformade intervjufrågorna utgick jag från mitt syfte och skapade undergrupper till de saker som jag ville veta elevernas föreställningar om. Till undergrupperna, t.ex. läraren eller en lektion i idrott och hälsa, bestämde jag frågor som skulle kunna svara för vad en typisk sådan var och sedan vidgade jag för att också få frågor om vad som var en bra respektive dålig sådan. Jag tittade också en del på vad tidigare forskning (Larsson 2004) säger inom mitt område och jag tittade på vilken sorts frågor de ställt och tog inspiration från dem till några av frågorna, t.ex. Vad ska man lära sig i ämnet? Vad skulle du vilja lära dig i ämnet? (se bilaga 1 för hela intervjuformuläret).

7.4 Etiska förhållningsprinciper

För att skydda de individer som deltar i studier så har Vetenskapsrådet (2002) tagit fram några grundkrav man som forskare bör ta hänsyn till när man genomför sin studie. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att jag som forskare måste se till att mina informanter får all information jag har att ge om studiens syfte, deras medverkan, hur det kommer publiceras, m.m. innan de bestämmer sig för att delta i studien så att de kan göra ett väl grundat val. I denna information ska det även ingå att berätta att personen när som helst får dra sig ur studien om denne så önskar och att medverkan är frivillig. Vidare skall man som forskare se till att få deltagarens samtycke till deltagandet. Om studien är av känslig etisk karaktär och om informanterna är under femton år bör samtycket även komma från vårdnadshavare. Om informanten under studiens gång plötsligt vill avbryta sin medverkan skall denne kunna göra det utan att det medför komplikationer och forskaren skall inte då försöka påverka eller ge påtryckningar som får informanten att ändra sig. Informanten ska även själv kunna bestämma villkoren för deltagandet. Konfidentialitetskravet rör frågor som liknar de som handlar om offentlighet och sekretess. All information som ges forskaren om informanterna bör behandlas med tystnadsplikt och i texten som sedan publiceras skall det inte gå att knyta deltagarna till deras riktiga identitet. Detta innebär att man inte skall ge ut några namn eller platser man befinner sig på, att det ska bli nästintill omöjligt för utomstående att komma åt dessa uppgifter. De uppgifter som forskaren ändå får om sina informanter skall förvaras på ett sätt att ingen annan kan komma åt dessa och dessutom förstöras ett tag efter studien gjorts färdig. Slutligen gäller nyttjandekravet som innebär att den information man får fram från sina

informeranter inte får användas i något annat syfte än för forskning, inte heller till beslut eller åtgärder som direkt påverkar den enskilde individen som deltagit i studien. (Vetenskapsrådet 2002)

Jag har förhållit mig till dessa genom att jag informerade mina informanter både innan vi kom överens om vilka som skulle delta och innan vi genomförde själva intervjun om vad studien handlar om och att de när som helst fick avbryta om de ville samt att de själva fick välja vilka frågor de ville svara på. Jag har mina inspelningar och transkriberingar på en plats där ingen annan person kommer åt dem. När uppsatsen är klar och jag fått den betygsatt kommer jag att makulera inspelningarna och transkriberingarna.

7.5 Formulering av intervjufrågor

Min utgångspunkt är att eleverna själva ska få måla upp sin bild av ämnet idrott och hälsa, som jag valt att se som fenomenet i den här studien. Men för att eleverna ska kunna det så behöver de vägledning genom berättandet och den vägledningen sker genom mina intervjufrågor. Det är ett fenomen jag vill förstå och Larsson (2005) menar att för att överhuvudtaget kunna göra en studie kring ett fenomen så måste intervjuaren ha en grundkännedom om fenomenet i fråga. Även informanten bör ha någon form av kännedom och relation till fenomenet för att studien ska bli givande. Ur informantens perspektiv är det inga problem i denna studie då de väljs ut för att de går i skolan och alla som går i skolan har (olika många timmar av) ämnet idrott och hälsa. Alltså finns det med största sannolikhet föreställningar om ämnet, även om man som elev t.ex. aldrig deltagit i en lektion.

Min egen roll som intervjuare bör dock problematiseras i detta sammanhang. Jag är utbildad lärare i ämnet som ska studeras. Dessutom är jag väl insatt i kursplanen som styr ämnet idrott och hälsa och vet hur eleverna *bör* tänka kring vissa moment. Exempelvis kan jag inför intervjun påverkas av att jag vet vad elever i årskurs sex förväntas kunna eller av min egen syn på vad som är viktigt i ämnet.

Min roll som intervjuare å andra sidan är att vägleda eleverna genom samtalen utan att försöka påverka deras svar. Här söker jag inte ett korrekt svar utan elevernas egna tankar. Som intervjuare bör jag försöka att inte agera ut min lärarroll med den maktposition det innebär utan att mer bli en person som eleverna känner att de kan ty sig till. Mina föreställningar om ämnet kommer troligtvis att påverka vilka frågor jag ställer och vilka delområden i ämnet idrott och hälsa som jag vill att informanterna ska behandla och berätta om. I och med detta kan man se det som att jag som intervjuare begränsar min informant i

dennes fria tal då det är jag som väljer forum för dennes tankar. Å andra sidan skulle informanten troligtvis inte säga någonting om intervjuaren inte ställer frågor och vägleder genom intervjun. Detta gäller speciellt barn som har en tendens att skena iväg i tankarna om man inte vägleder dem och hjälper dem tillbaka till det samtalet syftar till att beröra (Doverborg 2000). Med detta vill jag problematisera och visa på svårigheterna med att göra en fenomenologisk studie utan att själv vara med och färga innehållet. Men det som metodikforskarna (Patel & Davidson 2008; Bryman 2009) säger är att ju större medvetenhet om den egna rollen och de egna föreställningarna man har, desto större är möjligheten att forma öppna frågor som inte är ledande och som välkomnar fria svar.

7.6 Tillförlitlighetsfrågor

I detta kapitel kommer jag att diskutera tillförlitlighetsfaktorn för min studie.

I en kvalitativ studie innebär validitet inte att man varje gång man ställer samma fråga får samma svar, som i en kvantitativ studie. Tvärtom så kan en kvalitativ studie ha hög validitet även om informanterna ändrar sig under studiens gång då detta kan tyda på att denne lärt sig något, kommit till insikt eller fått nya tankar sedan den sist fick frågan. En kvalitativ studies validitet bör därför grundas på huruvida man som forskare lyckas fånga det unika i de svar som informanterna kan tänkas ge (Patel & Davidsson 2008). Därför går validitet och reliabilitet hand i hand för forskare med en kvalitativ ansats då man dels måste fokusera på om man har en metod som i tillräcklig mening svarar för det syfte man har med studien men också måste se över hela forskningsprocessen hur ens val av hantering av empirin och tolkningar svarar för att besvara studiens syfte (Patel & Davidsson 2008).

Min studie har hög validitet i det sammanhanget att jag fått in mer än tillräckligt material för att besvara mina forskningsfrågor och när jag tolkat dessa så har jag ställt ytterligheter mot varandra men också argumenterat för det troligaste vilket Patel och Davidsson (2008) säger är en annan metod för att öka validiteten i forskningen. Att jag haft en god relation till mina informanter, vilket gett förtroendeingivna svar, tyder också på en hög validitet på studien då svaren med stor sannolikhet är ärliga och därför trovärdiga. Att jag valt intervjuer som insamlingsmetod är ur det här perspektivet det som givit mig en hög sanningsenlighet i empirin jag fått fram. Dock kunde en annan metod, som t.ex. enkäter givit mig en bredare urvalsgrupp med mer olika infallsvinklar. Den studien jag har är alltså av hög kvalité för mitt urval, men är troligtvis inte generaliserbar då gruppen informanter är liten centrerad till en specifik plats.

7.7 Databearbetning och analysmetod

Det första jag gjorde efter datainsamlingen var att sätta mig ner och transkribera mina intervjuer. Enligt Patel och Davidsson (2008) är det en fördel att transkribera så snart som möjligt efter intervjuerna så att man fortfarande har dem färskt i minnet. Jag transkriberade mina intervjuer ordagrant och lade på vissa ställen till tvekanden och skratt då jag tyckte att det var väsentligt för studien. Det som inte fick komma med i transkriberingen var två tillfällen då eleverna började prata om saker som över huvud taget inte hade med studien att göra. Efter att ha transkriberat så skrev jag ut mina intervjuer i papperskopior och läste igenom dem noggrant flera gånger. Först läste jag dem bara för att få en tydlig bild av vad eleverna sagt men sedan började jag läsa med syfte att hitta teman. Då gjorde jag understrykningar och markeringar för att dela in materialet och synliggöra för mig själv vad som visades i texten. Under läsningen framkom dock att temana gick i linje med mina frågeställningar, men att det fanns vissa poänger som eleverna gjorde som var intressanta. Därför beslutade jag mig för att göra teman utifrån mina frågeställningar med underrubriker utifrån det som visade sig intressant ur elevernas synpunkt.

Mitt resultat kommer att analyseras med hjälp av Engströms och Redelius teori om de olika praktikernas fokus och kroppssyn samt av Engströms teori om idrottens och ”görandets” egen- och investeringsvärde.

8 Resultat

Resultatet kommer att presenteras utifrån hur jag lagt upp mina frågeställningar. Jag börjar med att presentera hur eleverna föreställer sig en idrottslärare genom att berätta om den typiske idrottsläraren, den bra idrottsläraren och den dåliga idrottsläraren. Därefter kommer jag att presentera elevernas syn på vad ämnet idrott och hälsa är genom att belysa elevernas syn på ämnets innehåll och de krav som kan finnas i ämnet. Detta kapitel kommer jag att dela in i olika undersektioner. Dessa är *Vad är en idrottslektion*, *Hur upplever eleverna ämnet*, *Ämnets värde*, *Vad ska man lära sig*, *Vad vill eleverna lära sig* samt *Vilka krav finns det i ämnet*. Vidare kommer jag att presentera elevernas tankar om begreppet hälsa, detta i ordningen *Vad är hälsa*, *Är hälsa viktigt* och *När pratar man om hälsa?* Slutligen kommer jag att presentera elevernas tankar om hur man ska vara på lektionerna i idrott och hälsa med underkapiteln *Bra respektive dåligt beteende* och *Idrott och hälsa jämfört med resten av skoldagen*. Därefter följer ett kapitel där jag analyserar min empiri med hjälp av Engströms och Redelius teorier om idrottspraktikerna. Ytterligare därefter följer ett kapitel där jag

diskuterar och jämför resultatet med vad tidigare forskning säger inom området. Detta kapitel kommer också att systematiseras utifrån mina frågeställningar och de huvudrubriker jag använde mig av i resultatkapitlet.

8.1 Hur är en idrott och hälsa-lärare?

Alla eleverna har tydliga åsikter om hur en bra och en dålig idrottslärare är. Det som vissa däremot hade svårare för var att uttala sig om är hur en typisk idrottslärare är samt vad som är specifikt med idrottslärare jämfört med andra lärare.

8.1.1 En typisk idrottslärare

Några elever gav sig på att beskriva en typisk idrottslärare. För en av eleverna är det en person som gör tråkiga saker och klagar på hur man gör saker medan den typiska idrottsläraren för de flesta andra är en glad och positiv person som idrottar själv och därför kan demonstrera och visa hur övningar ska se ut.

Gör jättetråkiga saker och t.ex. klagar ganska mycket och typ såhär 'Nej, sådär ska du inte göra, inte sådär!' Och sen hålla på och gnälla och klaga. (Elev 3)

En som ger positiva vibbar. Som gillar att göra olika saker och den ska inte riktigt bry sig om hur folk gör olika saker, bara de är med och gör sitt bästa. Och e snäll. (Elev 6)

Han ska vara såhär kraftig så han kan visa saker och sen ska han typ ha bra kondition så att han kan visa typ om vi ska jogga, så att han kan visa hur vi ska göra. (Elev 9)

8.1.2 En bra idrottslärare

Som synes ovan beskriver flera elever den *typiska* idrottsläraren den mest *önskvärda* läraren, hur de vill att en idrottslärare ska vara. Vidare beskrivs en bra lärare i idrott och hälsa som en person som är både sträng och snäll, men så pass sträng så att den säger till de elever som "håller på". Den ska inte tillåta elever som är taskiga att fortsätta, utan skicka ut dem ur idrottshallen. En bra idrottslärare är vidare en person som lyssnar till elevernas önskemål om vad de vill göra, men också en som inte dömer eleverna om de gör något fel, utan kan förklara och säga på ett schysst sätt hur man gör rätt, men det är ändå viktigt att idrottsläraren säger till om eleven gör något fel, så att man sedan kan göra rätt. Eleverna tycker också att det är viktigt att en idrottslärare inte jämför dem med varandra, utan ger varje elev en chans att visa vad man går för. Så här säger en elev när jag frågar hur en idrottslärare ska vara:

Mm typ peppande som en fotbollstränare. Typ som 'Ja, det var bra, det var nära' och sådär. Som en gång när vi körde dans med [läraren], så var det några killar som hade bra på att få in stegen, men jag hade inte så bra på att komma ihåg stegen så jag... Och så säger han 'Ja men du är ändå ganska bra

men vissa har det lätt och andra lite svårare för det.'... Då kändes det som att jag inte hade någon stress på mig och jag kände mig lugnare. (Elev 3)

Liknande berättelser har några av de andra eleverna också. Det handlar om att de vill att en lärare ska uppmuntra, stötta och peppa dem och få dem att känna sig bra, även fast de kanske inte har "jättebra kondis" eller är bra på det de ska göra på lektionerna.

8.1.3 En dålig idrottslärare

En mindre bra eller "dålig" idrottslärare i elevernas ögon är någon som ofta skriker på dem om de gör något fel och som inte lyssnar på dem eller hjälper dem när de vill ha hjälp. En elev tycker att en dålig lärare är den som gör så att eleverna hela tiden behöver visa övningarna de ska göra. Eleverna tycker själva att det är pinsamt att visa om man inte kan, säger han, och då vill man inte visa, det ska läraren själv kunna göra. En annan elev hänvisar till de tillfällen då läraren säger att de ska göra en sak på lektionen men när det väl är dags så gör man något annat.

... gör konstiga saker som man inte skulle göra liksom. Man har kanske förberett sig och har en vikarie eller en lärare som har sagt att nu ska vi göra det här, fast så gör man inte det så blir det något helt annat. Så har man tagit med sig det man skulle ha och göra till nästa lektion. Så att det är en dålig lärare. (Elev 8)

Att jämföra lärare emellan med personlighetsdrag kunde ingen av eleverna göra. De som blev tillfrågade tyckte inte att olika lärare skiljer sig till personligheten, men några hade tankar om hur alla lärare är. På frågan om det finns något som skiljer ut idrottslärare från andra lärare sa en elev så här:

Nä det tycker inte jag, alla är såhär lite stränga, om det händer någonting så jag tycker inte de är så jätteolika direkt. (Elev 2)

En annan elev kunde inte heller säga något om skillnad i personlighetsdrag men beskrev däremot att idrottslärare lägger upp sina lektioner annorlunda mot andra lärare. Den eleven beskrev att idrottsläraren går igenom hur man gör och demonstrerar och visar hur man ska göra, till skillnad från lärare i andra ämnen.

8.2 Vad är ämnet idrott och hälsa?

Ämnet idrott och hälsa innebär en massa olika saker för eleverna som jag intervjuat. Dels är det ett specifikt upplägg som skiljer sig från andra lektioner, men som är ungefär samma vid varje idrott och hälsa-lektion. Det är också specifika moment som man bara gör på dessa lektioner och de är många, men inte vilka som helst. Det finns också ett önskvärt beteende för

eleverna under lektionerna i idrott och hälsa som ser annorlunda ut mot hur man bör bete sig på andra lektioner i skolan. Elevernas känsla för ämnet är speciell mot andra ämnen.

8.2.1 Vad är en idrottslektion?

En typisk idrottslektion enligt de flesta av eleverna inleds med någon form av samling där alla ska sitta på golvet i idrottshallen och lyssna på när deras lärare går igenom vad de ska göra under dagens lektion. Vidare har man en uppvärmning som kan bestå av någon kullek eller att springa runt och sedan går man in på lektionens huvudmoment som kan bestå av en rad olika aktiviteter, bl.a. bollsporter, lekar, gymnastik och akrobatik. Beroende på om man är i den lilla eller den stora salen så är momenten olika och några av eleverna har lite blandade känslor inför vilken sal man ska ha lektion i. Efter huvudmomenten så kanske man stretchar och sedan är lektionen slut och man går och duschar. Så här säger några elever:

Eehm ja vi typ samlas i mitten och sen så berättar han vi ska göra och sen, ja, så plockar vi fram om man behöver det och sen så förklarar han reglerna och sådär och så brukar vi oftast göra någonting kul. (Elev 5)

Eeeh, oftast uppvärmning, det kan vara som armhävningar, typ situps och sådana saker. Sen har vi alltid någon huvudaktivitet. Det kan vara ja i stor sett allt möjligt man kan ha på idrott. Mm och sen jaa det brukar vara det det består av. (Elev 4)

Eleverna påpekar att de gör olika saker nästan varje gång, men alla menar att det är på detta sätt som lektionerna oftast är upplagda i idrott och hälsa. En elev berättar att det bara varit två lektioner det sista året när de inte har fått röra på sig.

[*Får ni alltid röra er på idrotten?*] Ja. Neej, vi har haft två lektioner när vi bara suttit ner fast det var den gången när vi övade till ett prov och så hade vi ett prov. (Elev 6)

Samlingarna beskrivs av många av eleverna som det som brukar bli stökigt under lektionen. Det är då man förväntas sitta ner och lyssna på läraren när han går igenom dagens upplägg men flera av eleverna beskriver att klassen är rörigare och stöjar mer då än under själva huvudaktiviteten när det är ok att röra på sig.

... sen när vi ska sätta oss så brukar det bli ganska rörigt, man sätter sig vid de som man brukar prata med för det är inte såhär stolar och sånt där. Så man sitter på golvet. Och det är bara mest jag så här som brukar gå runt och pratar med... och sen så, Då brukar han säga till oss. (Elev 3)

Både tjejer och killar beskriver situationen så att det är killarna som stökar under samlingen. Två av dem berättar att läraren gjort en regel att om killarna pratar så får de flytta isär och sitta långt ifrån varandra.

Tjejerna är väldigt sådär tysta och lyssnar och så men killarna är mer pratar och så och han har gjort en regel att killarna inte får sitta så nära varandra typ minst tio meter bort från varandra när de sitter och lyssnar vad vi ska göra. Killarna är nog lite mer... pratiga. (Elev 2)

8.2.2 Hur upplever eleverna ämnet?

På lektionerna i idrott och hälsa känner sig nästan alla elever glada och pigga. Speciellt när de ska göra saker som de själva tycker är roliga. Om det är något man inte tycker är så kul kanske man inte känner sig lika glad eller om man är skadad och inte kan vara med och träna, då känns det inte särskilt kul, säger en av eleverna i intervjun. Flera av eleverna tycker att det bästa med de här lektionerna är att man får springa och röra på sig. Då känner man sig glad, säger de. En elev tycker att idrotten är bra, för där kan man visa sitt rätta jag:

Nej, jag tycker på idrottslektionen så brukar man känna såhär nu kan jag visa egentligen vad jag går för, min egenskap liksom. Då kan man liksom visa vad man går för, då kan man springa och man kan liksom förbättra saker, mycket mer än vad jag tycker man kan göra på andra lektioner. (Elev 8)

En av eleverna säger också att han känner sig trygg på lektionerna och att han inte är rädd för att någonting ska hända honom, men humöret i övrigt är helt baserat på vad man ska göra på lektionen.

Ibland dåligt, ibland glad. Det beror på... eller, när vi är i stora salen, då brukar vi mest göra något roligt och när vi är i lilla salen, då är man inte så taggad, ja, då vill man inte... (Elev 3)

En annan aspekt som avgör ifall eleverna tycker att det är roligt på lektionerna är om man gör något deras fritidsintressen som är kopplat till, alltså något de gör på sin fritid utanför skolan. När dessa moment dyker upp är idrotten extra kul, tycker de.

Fotboll är roligt att köra. Handboll brukar vi också köra men det är inte så roligt för jag är inte så himla intresserad av det. Fotboll och innebandy spelar jag så det är ganska, det är ju det roligaste. (Elev 3)

Jag vill ha akrobatik. Jag är intresserad, jag trixar ju saker med sparkcykel och skateboard och sådant och jag gillar att hålla på med volter och sådant. (Elev 4)

Några elever nämner i samband med vad de tycker är roligt att de ofta får vara med och bestämma vad lektionerna ska innehålla. En elev säger att de brukar prata lektionen innan om vad nästa lektion ska innehålla, och så brukar de önska och då får de oftast som de vill. Detta tycker han är bra för då får man en chans till att visa vad man kan om man misslyckats

tidigare, säger han. En annan elev tycker att det är bra för då får han göra mer av det han tycker är roligt på idrotten.

Det som inte är roligt att göra på lektionerna är olika för nästan alla elever. De nämner flera olika moment, en del ogillar de moment som andra gillar, men det som de generellt inte tycker om att göra är saker som de tycker att de själva är dåliga på.

... typ innebandy och sånt där, sånt tycker killarna är jätteroligt men inte tjejerna så jättemycket. Såhär basket och sånt där, det e inte jag så bra på och då tycker inte jag att det är så roligt. (Elev 2)

Dock säger flera av dem att fastän de inte gillar att göra vissa saker så gör de det ändå för att de i alla fall kan bli bättre på det om de övar och att de då kanske tycker att det är roligare. Flera av eleverna säger också att det finns moment de gärna undviker för att det ger dem någon form av fysisk smärta. Det kan vara allt från att få hårda bollar på sig till att det gör ont i nacken när man gör kullerbyttor. Dessa moment skapar oro hos de eleverna och de känner att de hellre avstår från dem än att vara med och försöka med risk för att få ont. Om en aktivitet innehåller få rörelsemoment eller bara är allmänt tråkig, som t.ex. pingis ”när man bara står still” så vill man gärna inte heller vara med på idrotten, säger en annan elev. En elev tar också upp omklädningsrummet som en plats som ibland ger honom obehag. Han säger att de andra killarna ibland skrattar åt honom och hans sätt att göra övningar på lektionerna. Han säger också att det är jobbigt eftersom det är just i omklädningsrummet det händer för där kan inte läraren se och säga till de som är elaka.

8.2.3 Ämnets värde

Jag frågade också eleverna hur de såg på ämnet och ämnets kunskapers värde, och hur pass viktigt ämnet är i förhållande till de andra ämnena i skolan. Flera elever tycker att det är viktigt att få röra på sig och att vara vältränad, vilket man blir på idrott och hälsa, så därför är ämnet viktigt att ha i skolan. Att träna och att lära sig om träning är bra, men några av eleverna tycker inte att lekarna och ”fjanterierna” är så viktiga. Så här säger en elev:

Det är viktigt för det är viktigt att lära sig om att kunna sköta sig och ta ansvar och inte hålla på och fjanta sig, men alltså sån här typ hoppa på en trampett liksom och göra saxhopp eller nåt, det tycker jag inte är så viktigt för att... det kanske man inte behöver om man ska bli datatekniker. Typ du måste hoppa på en trampett annars kan inte du jobba här. (Elev 7)

Eleverna tycker att alla ämnen i skolan är viktiga, men idrotten är annorlunda, säger dem. För då får man röra på sig och inte bara sitta med en bok hela dagarna, som en elev uttryckte det. När man får gå på idrotten, då mår man lite bättre, säger en annan elev.

8.2.4 Vad ska man lära sig?

Jag frågade eleverna om det finns något man ska lära sig i ämnet och vad det i så fall kunde vara. Eleverna har skilda uppfattningar om vad som är kunskaper man ska få tillägnade i idrottsundervisningen. En av dem hade absolut ingen aning vad det kunde vara man lär sig på idrotten men fyra av eleverna pratar om att man ska lära sig att träna och röra sig på ett bra sätt, att man på idrotten får en chans att öva upp sin kondition som enligt dem är en viktig del att lära sig. Så här lät det från några av dem:

... idrott är ju mest nånting som gör att man kan träna mer och få bättre kondition och bli bättre på saker som innehåller idrott. (Elev 10)

Mycket om kost och rörelse och hur man ska, vad heter det, jobba med kroppen, hur man ska röra sig och sånt. (Elev 8)

Tre av eleverna beskriver hälsa och livsstil, kroppsideal och kost som det man ska lära sig om i ämnet. Att det är viktigt att förstå att man inte ska bry sig om vad andra tycker och att man ska vara nöjd med sin kropp som man är.

Alltså, det är väl liksom kropp, eh hur kropp, självbild och livsstil o sånt.[...] T.ex. Självbild då ska man lära sig att man inte ska direkt bry sig om vad andra tycker och inte hålla på och bli såhär mycket fixerad vid sin vikt eller hur man ser ut. Man ska bara va nöjd med den man är. Ja, i alla fall tycker jag det. (Elev 7)

Detta beskriver eleverna dessutom att de haft ett skriftligt prov på. En annan elev beskrev detta prov som ett tillfälle när man fick tänka själv vad som var bra för kroppen. Han övade inget innan och tyckte att det var ett bra prov och att det kändes skönt att få ”skriva av sig lite” som han uttryckte det. Mer om livsstilen som eleverna nämnde var att äta rätt och röra på sig så att man mår bra, det tyckte eleverna var en bra sak man ska lära sig i ämnet. De moment som nämndes att man ska lära sig var dans och orientering och en elev menade att det man lär sig på lektionerna är hur man gör olika lekar och sånt, men att det inte finns några mer specifika kunskaper man ska få i ämnet.

Nä man brukar ju inte, man brukar ju lära sig olika lekar, men man lär sig ju ingenting alltså. Man ska ju inte direkt lära sig att, jamen du måste göra så för att annars så kan det bli fel eller sådär. (Elev 6)

8.2.5 Vad vill eleverna lära sig?

På frågan om det fanns något som man önskade lära sig i ämnet idrott och hälsa så svarade eleverna att de vill bli bättre på de moment som de gör på idrotten. T.ex. vill de öva på de saker som är roliga, som de nästan klarar så att de sedan kan det perfekt.

T.ex. jag sätter inte såhär framåtvolt helt. Jag landar inte på fötter. Jag är nära. Det är därför jag vill lära mig att landa på fötter. [Tror du att du kan lära dig det då?] [eleven nickar] Jag har suttit det några gånger. (Elev 9)

En annan elev vill bli bättre på att ta sig över plinten när de kör hinderbana. Hon vill att det ska gå lite smidigare än vad det gör just nu, så att hon lätt kan ta sig över den och inte bara ett steg i taget, som hon uttrycker det. En annan elev pekar på att det skulle vara bra för henne att bli lite bättre på bollekar, och detta i ett utjämnande syfte så att spelen inte ska bli så ojämna:

Ja, det kanske e lite såhär bollekar som man skulle vilja lära sig. Killarna är ju jättebra på det för de går ju på det. Och då kanske man... ja man själv är ju så dålig på det så kanske man vill lära sig att bli lite bättre. (Elev 2)

Ett par av eleverna var nöjda och tyckte att det inte fanns något mer de ville lära sig. En av dem säger att han tycker att de lär sig det de behöver lära sig och att han är nöjd med det.

8.2.6 Vilka krav finns det i ämnet?

Jag frågade också eleverna om det fanns något som man måste göra i idrott och hälsa, om det fanns några krav för dem på lektionerna för att t.ex. kunna få betyg. Flera elever menade att det var viktigt att vara aktiv och inte bara stå stilla på lektionerna för att bli godkänd i ämnet. Att vara ombytt, delta i alla aktiviteter och försöka sitt bästa är andra saker som nämns ofta i samband med frågan.

Man måste vara aktiv. Och inte sitta och slöa. (Elev 10)

Det är väl och prestera i orientering bra och kunna visa att man, eller bidra till alla lektioner. För man ska inte liksom sitta på ett hörn och inte göra nånting. Man måste ju bidra och visa att man kan, det som läraren säger att man ska göra om man får instruktioner. Det är liksom det man måste göra för att bli godkänd. Om man inte gör nånting alls då kanske man inte blir godkänd direkt. (Elev 7)

En annan viktig del som krävs av eleverna på lektionerna är att köra rätt regler i spelen och lekarna, menar en elev. Att prestera bra i orientering är ett krav, menar en annan och en tredje säger att läraren har sagt att det är bra att stretcha efteråt. Ytterligare en elev tror på andra krav:

Hmm jag tror det finns vissa mål för olika grejer att man måste... göra en viss grej då som... man ska typ klara av att göra en volt eller hoppa på nån trampett eller nånting för att klara målen i idrott... (Elev 1)

En elev säger att det inte finns någonting man *måste* göra, men att det finns saker som kan vara bra att göra ändå:

Det e inget man måste, men det kan ju vara bra att öva upp konditionen och sånt där. [...] Jag tycker att det är bra, men sen tycker ju läraren också att man ska ha bra kondition, det är lättare att få bra betyg och sånt. (Elev 4)

8.3 Begreppet hälsa

8.3.1 Vad är hälsa?

Alla elever har någon tanke om hälsa när jag frågar vad man tänker på när man hör ordet. Bara en elev sade att hon känner sig osäker och egentligen inte vet vad ordet betyder, men att hon tror att det har att göra med vad man äter, att man äter bra. Elevernas definitioner av hälsa kan sättas i tre olika kategorier som förklarar begreppet. Några elever menade att hälsa är något som man *gör*. En del elever menade att hälsa är något som man *har*. Några menade att hälsa är ett *tillstånd* som man *är* i.

Allra flest elever (sex stycken) associerade ordet hälsa med att *göra* saker som t.ex. att äta bra och nyttigt (fem elever), att ta hand om sig och att röra på sig (tre elever). En elev tyckte att hälsa var att man undviker rökning, att man tar hand om sin kropp och en annan sa att hälsa är att man tänker på vad man gör med sin kropp, att man är medveten. Två elever tycker att hälsa är hygien, att man ser till så att man är fräsch och duschar när man är svettig så att man inte luktar. Flera elever förknippade också hälsa med att inte äta onyttigt, som chips, godis och läsk, samt att man inte skulle sitta hemma och kolla på TV eller spela på datorn för mycket. En elev är högst medveten om vad som gäller om man vill få bra hälsa, men bortser ibland från det.

Alltså, hälsa då tänker jag på att man mår bra, att man har lagom kondition, man kan gå ut och röra på sig och inte bara sitta inne varenda dag. Fast det gör jag på helgerna så jag ska inte säga nånting. (Elev 7)

Några elever benämner begreppet hälsa som något man kan *ha*. Tre stycken nämner att hälsa är att ha bra kondition och en av dem säger att det är att ha en kropp som mår bra. Tre elever nämner också olika *tillstånd* förknippat med hälsa. Att vara i form menar en elev är god hälsa

medans tre stycken säger att hälsa rätt och slätt är när man mår bra, och att man inte mår dåligt, lägger en av dem till.

8.3.2 Är hälsa viktigt?

Jag frågade sedan eleverna om de tyckte hälsa var viktigt och hur de motiverade det. Två elever tyckte att det var mycket viktigt med hälsa och sex elever tyckte att det var viktigt. De som tyckte att det var mycket viktigt motiverade det så här:

Ja, det är jätteviktigt. Om man har hälsan så mår man bra för då blir man ju inte såhär sjuk så ofta, eller ja, man mår ju bra då. Man har frisk kropp och man har inga problem direkt. Man känner sig, man mår bra helt enkelt. (Elev 7)

Det är viktigt. För att om man inte har en bra hälsa så kanske man inte blir lika mkt omtyckt, inte för att man, även om man inte har en bra hälsa så har man ju ändå kompisar, men det kanske lite, om man kanske luktar lite annorlunda så kanske inte alla vill vara nära en och sånt där. (Elev 6)

Den här tjejen associerade hälsa med god hygien och berättade att hon tänkte att de som inte har så bra hygien som inte tvättar sig och så kan få problem i sociala sammanhang. Hon var den enda som förknippade begreppet hälsa med sociala sammanhang och att en dålig hälsa kan ge konsekvenser i ett sådant. De andra eleverna svarade ja på frågan om hälsa var viktigt men vissa av dem hade ingen egentlig motivering till varför det var viktigt. Här är några exempel på hur eleverna svarade:

Jaa. Alltså ja... [tvekar]Ja, jag tycker det är viktigt med hälsa faktiskt. (Elev 2)

Ja. För att man ska må bra. (Elev 4)

Ja, för att då gör man såhär... Man är oftast glad då. (Elev 9)

Några elever hade lite mer att säga om varför hälsa är viktigt.

Kondition och sådant är ju alltid bra att ha och... ja du orkar mer och så på dagarna i skolan och du är piggare och så. (Elev 1)

Om man inte hade hälsan då skulle typ ta jättelång tid att t.ex. gå någonstans och det skulle vara viktigt ifall man hade bråttom, det kan va skönt att ha det istället för att vara lat. (Elev 10)

Jaa... Men när jag tänker på det... Det är viktigt, vet jag själv, men när jag tänker på det så orkar jag inte riktigt duscha varenda dag. (Elev 3)

Det sista citatet är från en pojke som ansåg att hälsa var att ha god hygien och duscha varje dag och att använda deodorant så att man inte luktar. Han förklarade vidare att hans pappa ofta tjatade på honom att han måste duscha varje dag och efter varje träning men att han själv bara duschade varannan dag de gånger när han haft sin träning. Dock påpekade han att duschningen mest var jobbig för att det är så omständigt, men när han väl var i duschen sedan så ville han inte kliva ur för att det var så skönt.

8.3.3 När pratar man om hälsa?

Jag frågade också eleverna ifall de brukar prata om hälsa någonting i skolan och flera elever berättade att de brukar prata om det på idrott och hälsa-lektionerna. Dock hade eleverna olika uppfattning om hur ofta man pratar om hälsa.

Inte så mycket, nej. [Kan du komma på någon gång när ni har pratat om det?] Hälsa? Neej. (Elev 9)

Det är inte jättemycket om just hälsa och sånt men det är ändå att man får, att det blir nån gång att vi pratar om det och sånt. (Elev 1)

Ja. På idrotten pratar vi om det ibland. (Elev 6)

En elev anser att de pratat en hel del om det. Hon nämner, tillsammans med flera av de andra, att de haft ett prov i hälsa som handlade om kroppsuppfattning och ideal. Hon säger att de pratade mycket inför det provet, om ideal och att man ska vara i form och så. En annan elev berättar att läraren har pratat mycket om träningsprogram och att han tagit ut några elever en och en och frågat hur de mår och om de rör på sig och vad de gör på sin fritid och så.

Han tog ut några och frågade Håller du på med nån sport, har du... liksom han undrar hur man gör på dagarna och om man mår bra och om man rör på sig så att man inte sitter inne och käkar onyttigt och sitter och spelar på tv-spel. [Hur kändes det när han ville prata med dig då?] Ja alltså, det kändes bra liksom, ja det, de undrar ju om lärarna, eller barnen. Det känns ganska bra att de undrar ju. Då får man berätta och prata om det ju. (Elev 7)

Den här eleven beskriver att det kändes bra att läraren brydde sig och frågade hur han mår. Det är tydligt att eleverna har fått höra upprepade gånger vad som är nyttigt för kroppen och vad som är onyttigt. Den här eleven, med flera av de andra, benämner rörelse och att vara ute och röra på sig som det eftersträvansvärda medans att äta onyttigt, att vara inne och att sitta ner och spela TV-spel eller titta på TV ofta benämns som onyttigt för kroppen. Eftersom killen i fallet ovan berättar att läraren har frågat dem om detta så kan man tänka sig att det är läraren i idrott och hälsa som implementerar detta synsätt på hälsa hos eleverna.

8.4 Hur är man på lektionerna?

8.4.1 Bra respektive dåligt beteende

Eleverna beskriver hur de brukar vara eller bete sig på lektionerna i idrott och hälsa, både individuellt och hur klassen brukar vara. Ett sätt som de beskriver sin klass på är att tjejerna och killarna beter sig på olika sätt. En elev säger att tjejerna är tysta och lyssnar medan killarna pratar hela tiden. En kille bekräftar detta genom att berätta att lektionerna kan bli lite röriga när han och de andra killarna pratar hela tiden under genomgångarna. Dock säger även en annan kille att killarna är de som är jobbigast, men låter som om han syftar på några andra än han själv. En annan elev säger att det är några tjejer som alltid bara står i ett hörn och inte deltar på några aktiviteter och att detta upplevs som jobbigt eller tråkigt när man hamnar i samma lag som dem.

Då får man ju göra allt jobb själv, då vinner bara det andra laget. (Elev 9)

En tjej i klassen har ett annat perspektiv på hur man ska bete sig på lektionerna och ger här ett exempel på när hon själv inte känner sig så bra:

Neej eller alltså det kan vara om vi kör nån lagsport som typ basket eller innebandy eller fotboll som... och man blandar sig med killarna. Då tänker man som tjej att nu kommer man inte få någon pass utan man måste höras lite mer än killarna för att få någon pass eller annars måste man gå till läraren. Så det kan vara jobbigt när killarna inte litar på oss och tror att vi inte klarar av det liksom. (Elev 1)

Vidare menar eleverna att ett dåligt beteende i just idrott och hälsa är att bara stå still och inte delta. Ett bra beteende är att sitta still och lyssna på läraren under genomgången utan att prata och att sedan vara aktiv i den lek eller det spel man sedan utövar. Att vara tyst och lyssna på genomgången beskriver både killar och tjejer att de försöker göra, men att de ibland blir lite pratiga i alla fall.

8.4.2 Idrott och hälsa jämfört med resten av skoldagen

Några av eleverna beskriver att deras klass är lite småpratig och stökig under hela skoldagen och inte bara på idrotten. Dock tycker några av dem att det är stor skillnad hur de är och hur de känner sig på idrotten jämfört med andra ämnen. En elev säger att han kan koncentrera sig mycket bättre på idrotten där man får springa omkring. Han menar att det mest är för att det är roligt som han fokuserar mer, men att det är så tråkigt på de andra lektionerna så då har han svårt att vara koncentrerad. En annan elev säger så här:

[Hur brukar du va då när du är i skolan?] Busig. Kanske inte göra exakt det man ska göra, men jag gör det i alla fall. Ja, lite sånt. Jag kan inte riktigt sitta still. [Hur är du på idrottslektionerna då?] Ja men det, det är bra. För då behöver man inte sitta still. Då kan man röra på sig. (Elev 6)

De andra eleverna som deltar i studien berättar att de brukar bete sig lika på alla lektioner, att de sköter sig både på idrotten och i de andra ämnena, eller att de brukar vara lite pratiga mest hela tiden.

9 Analys

Här kommer jag nu att analysera mitt resultat utifrån Engströms (2005) teori om idrottens egen- och investeringsvärde samt Engströms och Redelius (2005) teorier om de olika idrottspraktikerna.

Eleverna i min studie har blandade tankar och känslor kring ämnet idrott och hälsa. Jag kan tydligt se att eleverna ser både egenvärdet i att delta i lektionerna och göra de aktiviteter som ingår men också att de ser investeringsvärdet i det de får lära sig och det de får göra på lektionerna. Även Engströms och Redelius sex idrottspraktiker kan jag se att många elever resonerar utifrån.

Eleverna upplever att det de ska lära sig på idrotten tillsammans med de kunskaper de får om hälsa och hur man tränar och upprätthåller en god hälsa är kunskaper de har nytta av och som är viktiga kunskaper att ha. Även om de inte får betyg just den här terminen när studien görs så hävdar vissa av dem också att betyget är en motivationsfaktor för dem att delta och lära sig i ämnet. Ämnet har ett högt *investeringsvärde* på så sätt att de anser ovanstående faktorer vara värdefulla och anledningar som driver dem till att vara med och anstränga sig på lektionerna. Även de som inte upplevde att alla moment var roliga kunde se och uppskatta investeringsvärdet i ämnet. Till exempel uttryckte sig elev 2 som så att hon inte tycker att bollsporther är särskilt roligt på idrotten men hon kan ändå tänka sig att öva och bli bättre på det så att det sedan skulle kunna bli roligare att delta ”när alla mer är på samma nivå och det inte blir så ojämnt i spelet”. Hon kan se värdet i att investera i färdighetsträning för att senare kunna uppskatta och känna att bollsportherna är mer lustfyllda när hon är duktigare. Ett annat exempel på hur eleverna ser investeringsvärdet i ämnet är när de diskuterar att det är viktigt i att ha kunskaper om hur man tar hand om sig själv och upprätthåller en god hälsa. Några elever anser att man lär sig detta inom ramen för ämnet och att de tycker att det är viktigt, ”Om man inte hade hälsan då skulle typ ta jättelång tid att t.ex. gå någonstans och det skulle vara viktigt ifall man hade bråttom, det kan vara skönt att ha hälsa istället för att vara lat”

(elev 10) och ”om man inte har en bra hälsa så kanske man inte blir lika mkt omtyckt ... om man kanske luktar lite annorlunda så kanske inte alla vill vara nära en” (elev 6). Det finns en nytta i och ett värde av att ha god hälsa och att veta hur man får god hälsa, både fysiskt och socialt.

Flera elever ser också egenvärdet i att delta i lektionerna i idrott och hälsa. Att få springa omkring och att det dessutom uppskattas att man har lite spring i benen, till skillnad från hur man ska bete sig på andra lektioner, är något som eleverna uppskattar och ser fram emot. ”Det är skönt att få springa av sig” och ”Man mår bra då” (sagt om själva lektionen). En elev uttryckte att han uppskattade hälsoundervisningen i ämnet då han tycker att det är skönt att få skriva av sig om hur man mår. Han uppskattade att någon frågade hur han mår och lyssnade på honom, och han sade att det kändes bra när han blev tillfrågad. Här vill jag göra en tolkning av lärarens roll i ämnets mening för eleverna. Jag tolkar det som att lärarens engagemang ibland kanske är viktigare än själva lektionsinnehållet för att eleverna ska känna att det är lustfyllt. Lika mycket som man vill bli pushad framåt vill man också få bekräftelse att det man gör, och är, är bra. Denna tolkning förstärks när man tittar på en av de aspekter som enligt eleverna utgör en bra idrottslärare, nämligen att det är en person som lyssnar och säger ifrån om någon gör något dumt. Jag uppfattar att eleverna uppskattar att ledaren skapar en trygg miljö de kan vistas i, även om de också uppskattar att läraren pushar dem till att lyckas och bli bättre, på samma sätt som en tränare inom en organiserad lagidrott gör.

Eleverna i min studie beskriver både situationer som de kan uppleva som positiva och negativa inom ämnet idrott och hälsa. Till exempel så är en situation som de uppfattar som negativ när de ska göra någon aktivitet som de själva är dåliga på. På motsatt sätt tycker de att de aktiviteter de är bra på är roliga. Dock har studien inte visat så många situationer där eleverna uppskattar egenvärdet i det innehåll som ämnet erbjuder. Detta kan förklaras genom Engströms och Redelius tes att när tävlingsmoment och aktiviteter där man jämförs med andra får för stort utrymme inom ämnet så får eleverna en negativ självbild får svårare att uppskatta aktiviteten här och nu. Det finns elever som drivs av tävlingstänket och som mer uppskattar aktiviteter som innebär tävling, men flera av eleverna i min studie upplever att det inte är kul när man blir jämförd med andra, och att känslan när man förlorar är tråkig. Som Engström och Redelius säger så kan det vara så att om man skulle ta fokus från tävling och rangordning i ämnet och lägga till lek och rekreation genom lustfyllda aktiviteter så skulle elevernas självbild kunna bli bättre och elevernas välmående på lektionerna kunde kanske

öka. Vad eleverna skulle *tycka* om ämnet med den förändringen vill jag däremot inte uttala mig om, då det som sagt finns de som tycker bättre om moment med tävling i än de utan.

Vad gäller hur eleverna ser på sig själva och sin kropp när de är på idrott och hälsalektionerna så kan jag se att det inte finns bara ett synsätt, utan beroende på vilka moment det handlar om och vad den egna inställningen till de momenten är så har man olika syn på sin kropp och dess syfte, och olika elever har också olika tankar om vad som är viktigt, vad syftet med undervisningen är för dem själva och på så sätt vilken roll den egna kroppen har.

Genom att lyssna på elevernas tankar om vad ämnet idrott och hälsa innebär kan jag förstå att kroppen i deras ögon har olika funktioner och syften, mycket beroende av vilka aktiviteter man utövar på lektionerna och vad den egna relationen till den fysiska aktiviteten är. Jag kan t.ex. förstå en av elevernas kommentar ”Man vill inte hamna i samma lag som de tjejerna som bara står i ett hörn och inte gör något. Då får man göra allt jobb själv. Då vinner bara det andra laget.” som ett resultat av flera års erfarenhet inom tävlings- och lagidrott då Engström och Redelius teori säger att man inom tävling och rangordning lägger stort syfte vid att prestera och att det är viktigt att alltid göra sitt bästa och att vinna. Detta bekräftas också ur det motsatta perspektivet då en tjej beskriver något som kan likna prestationsångest då tjejer och killar hamnar i samma lag i bollsporter och att hon redan innan vet att hon inte kommer att få någon passning för att killarna inte litar på att hon kan prestera lika bra som dem. Lektionerna är i dessa fall hårt präglade av tävlingstänk och, som teorin antyder, så kan man uppleva sig som sämre för att man inte presterar bra fysiskt, som den här tjejen gör. Baksidan med den här formen av rörelseutövande är, enligt Engström och Redelius, just detta att stora delar av dem som deltar får en låg självkänsla och upplever sig som dåliga då de inte presterar på ett önskvärt sätt, speciellt då ribban läggs högt genom att man jämför och gärna vill att idrottslektionen ska vara lika kul och utmanande som t.ex. fotbollsträningen, där förutsättningarna är helt annorlunda än i skolan.

Många elever ser ämnet som ett tillfälle till lek och rekreation då man får slappna av mentalt, vara sig själv och ”bara springa runt”. Kroppen kan vara en sorts utlopp för känslor och man tillåter sig att släppa ut känslor genom rörelse. Bara att få komma till lektionen och vara där mår man bra av, säger en elev, och den kommentaren visar att alla inte upplever att ämnet till stor del handlar om att prestera och tävla.

Ämnet idrott och hälsa har enligt ett par av eleverna i vissa sammanhang som syfte att träna upp den egna fysiska förmågan. Engströms och Redelius praktik färdighetsinläring visar sig

inom ämnet idrott och hälsa t.ex. hos eleven som vill lära sig att sätta en volt och landa på fötter, och i och med det förstår att han måste öva och göra det flera gånger om för att till slut lyckas, och hos eleven som tror på att öva sig i att spela basket för att det ska bli roligare att spela då hon för tillfället inte är så duktig och därför inte tycker det är så kul. Dessa elever har förstått att det kan finnas en mening i att göra något som för stunden kanske inte upplevs som roligt eller lyckat, då man efter en tid av träning kan lyckas och då uppleva en stor glädje i aktiviteten, som man inte gjorde förut. Kroppen är verktyget man behöver träna upp för att kunna uppleva en positiv känsla.

Skulle man säga att ämnet idrott och hälsa är en egen idrottspraktik så skulle jag säga att det är en blandning av samtliga av Engströms och Redelius praktiker, utifrån vad mina informanter berättat, men med ett tillägg. Inom idrott och hälsa finns ytterligare ett syfte och det är att lära sig om kroppen och hur man tar hand om den och får en god hälsa. Dock skulle jag säga att beroende på hur ens erfarenheter från livet utanför skolan ser ut så är syftet med idrott och hälsa-lektionerna mer eller mindre lika de sex olika idrottspraktikerna som Engström och Redelius tar upp. De som har ett äventyrligt intresse utanför skolan, som t.ex. parkour, uppskattar de lektioner där de får utmana kroppen och testa sina gränser medan de som håller på med lagidrott utanför skolan känner starkast känsla av sammanhang när lektionerna innehåller just lagspel, så att de kan känna sig duktiga och prestera på en hög nivå. De som jag inte fick någon uppfattning om var särskilt idrottsintresserade var de som uppskattade egenvärdet i lektionerna i idrott och hälsa.

Detta tolkar jag som att barns fritidsintressen och den idrottskultur de lever i utanför skolan (även för dem vars idrottsintresse inte existerar) i högsta grad påverkar deras inställning till skolämnet idrott och hälsa samt hur man ser på sin kropp och vad den har för syfte i idrottsliga sammanhang. Jag tolkar det också som att i och med att ämnets innehåll (som det visat sig i den här studien) är så brett och övningarna har så olika syften så når man ut till flera barn än om ämnet hade varit mera enformigt. Ingen av mina informanter var enfaldigt negativt inställd till ämnet medan flera var positivt inställda till det. Om det är något man inte gillar så finns det något man också tycker är kul.

10 Diskussion

10.1 Resultatdiskussion

Mitt syfte med studien var att undersöka vad elever i årskurs sex har för föreställningar om ämnet idrott och hälsa, om dess innehåll och omständigheter kring ämnet.

10.1.1 Hur ser föreställningarna om idrott och hälsa-läraren ut?

Eleverna har bilden av att en bra lärare i idrott och hälsa är en positiv person. De flesta refererar till läraren som en ”han” och när de pratar om egenskaper som en lärare ska ha så framkommer tre exempel: En vuxen som tar ansvar genom att inte tillåta vad som helst på lektionerna, en coach som peppar dem och en atlet som kan visa övningar och föregå med gott exempel. De anser också att en lärare inte ska utsätta dem för att behöva visa sina dåliga sidor inför varandra eller att han ska jämföra dem emellan.

Att eleverna tycker att en bra lärare är en som går in och säger ifrån om någon gör något dumt eller kränker en annan elev går helt i linje med skolans uppdrag och de åtaganden som de som jobbar i skolan har, att vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering och mobbning. Eleverna menar på samma sätt att en dålig lärare inte bryr sig och inte lyssnar på dem och deras önskemål. Även detta går hand i hand med vad skolpersonalens uppdrag innebär, att ”visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt” (Skolverket 2011, sid 12). Därför kan man anta att om läraren som de har i idrott och hälsa jobbar utifrån dessa åtaganden så borde eleverna vara nöjda med sin lärare.

Det är några av eleverna som nämner fysiska attribut som en del av hur en lärare i idrott och hälsa är. En av eleverna med denna inställning säger att dessa attribut är viktiga i samband med att han nämner att han inte själv vill behöva visa och på så sätt kanske utsättas för pinsamheter om det visar sig att han inte kan göra övningen som ska visas. En annan elev nämner att läraren ska vara någon som idrottar själv och menar då som en form av förebild så att han kan se hur en övning ska se ut. Detta säger något om att eleven ser en lärare som någon med högt anseende, att det är viktigt att läraren själv bemästrar det han eller hon ska lära ut. Man kan tolka det som att eleven kanske skulle tappa respekten för läraren om denne förespråkade att eleverna ska lära sig saker som denne själv inte är förtrogen med. Detta antagande kan också sättas i ett helhetsperspektiv på vad skolans roll och syfte är i elevernas ögon. Kunskaperna är viktiga och eleverna finner mening med att vara i skolan (Skolverket

2007). Min empiri visar att *syftet* med att lära sig saker är lite olika för olika personer, kunskaperna har både ett egenvärde och ett investeringsvärde. Om det är så att lärarna inte själva besitter kunskaperna de förväntas lära ut så kan det vara så att eleverna tappar synen på kunskapernas investeringsvärde då de ser att man ändå inte behöver dem när man är vuxen.

Att eleverna ser en form av coach i en bra lärare kan ur barns perspektiv förstås som att eleverna ofta står inför moment de inte känner att de klarar av på egen hand och att en vuxens roll då är att stötta dem och hjälpa dem att klara av saker som de vill eller behöver klara av. Eleven som jämför en bra idrottslärare med sin fotbollstränare menar att det känns bra när den vuxne säger att man klarar av saker, fast man kanske inte kan eller orkar. Den vuxnes roll kan därför tolkas som central i barnens uppbyggande av en positiv självbild då de ibland verkar tvivla på sin egen förmåga.

Det verkar som om att läraren i ämnet är så mycket mer ur elevernas perspektiv än någon som ska förmedla kunskaper. Lärarrollen tillskrivs vissa åtaganden i läroplanen men för eleverna så är läraren både en förebild, ett stöd och en trygghet.

10.1.2 Hur ser föreställningarna om ämnets innehåll och kunskapskrav ut?

Vad är en idrottslektion?

En idrottslektion är för eleverna ett specifikt upplägg som består i att man först har en samling där alla ska sitta på golvet och lyssna på när läraren går igenom dagens lektion, sedan har alltid uppvärmning innan man sätter igång lektionens huvudmoment och efter det plockar man undan och stretchar eventuellt. Sedan byter man om och duschar. Själva huvudmomentet är olika varje gång, men på detta sätt är alltid lektionen upplagd. Bara två lektioner har eleverna inte fått röra på sig. Detta var när man hade teori.

Det är intressant att eleverna säger att man aldrig eller väldigt sällan gör något annat än rörelsemoment. Att lektionerna består så pass lite av teoretiska inslag betyder att man inte fokuserar särskilt mycket på att eleverna ska få teoretiska kunskaper. Detta stämmer överens med vad studien Attityder till skolan (Skolverket 2007) säger om vad ämnet idrott och hälsa går ut på, att det mest handlar om att röra på sig och att inte mycket fokus läggs på diskussion och reflektion. Då kan jag fråga mig vad detta innebär för kunskapsämnet Idrott och hälsa. Får eleverna i min studie de teoretiska kunskaper som kursplanen säger att de ska ha för

betyget E när undervisningen så gott som enbart präglas av aktiviteter och inte av teori och diskussion kring kunskaper?

När eleverna berättar vad man gör på idrott och hälsa beskriver de olika moment, såsom bollspel, gymnastik och akrobatik samt lekar av olika slag. Dessa moment har genom tiderna varit de huvudsakliga momenten i ämnet både om man ser till studien som genomfördes 2001 och den som genomfördes 1982. Det som inte syns i min studie är dans och friluftsliv som dessa tidigare studier menar är inslag som ändå förekommer relativt ofta.

Vad ska man lära sig?

Eleverna i studien menar främst att det man ska lära sig i idrott och hälsa är att träna och röra på sig på ett bra sätt och få bra kondition. De tänker också att man ska lära sig om hälsa och livsstil, kroppsideal och kost. Man ska också lära sig olika moment i ämnet. Att man ska lära sig genomföra olika moment och att kunna träna på ett bra sätt går helt i linje med vad de nationella studierna (Larsson 2004) säger om vad kunskap är i ämnet. Det som däremot skiljer sig i denna studie är att lika stort värde har kunskaper om hälsa, livsstil och ideal, det som i nationella studier (Ibid.) anses som mindre viktigt och något man mycket sällan pratar om i ämnet överhuvudtaget. Detta tyder på att man på den skola där jag gjorde min studie jobbar mer aktivt med hälsa och den sortens teori än man gör i resten av landet. Det kan också förstås som att i och med den nya läroplanen har vikten på hälsa tonats upp och att man nu jobbar mer aktivt med hälsa i skolan än tidigare. Ifall det sist nämnda är en sann tolkning så kommer det visa sig i de näskommande nationella utvärderingarna.

Dock säger bara två elever att man ska lära sig om dans och om orientering i ämnet. Detta går i linje med att Skolverket (2005) skriver att det är få elever som känner till vad som står i kursplanen för idrott och hälsa om vad man ska lära sig i ämnet.

Vad vill eleverna lära sig?

Eleverna vill bli bättre på de moment man gör på lektionerna i idrott och hälsa. De vill behärska det som är roligast perfekt, t.ex. kunna sätta en volt eller ta sig över en plint smidigt, och en tjej vill bli duktigare på de spel där det i nuläget är ojämnt så att hon kan uppleva att hon spelar på samma nivå som resten av klassen, men främst killarna. Återigen lyfter någon fram att det är ojämnt mellan killar och tjejer. Att det är centralt att man ska vara duktig och visa sig duktig i de olika momenten kan man också förstå genom elevernas uttryckta önskemål. Tävlingsmomentet är alltså, precis som Larsson (2004) menar fortfarande en stor del av ämnet idrott och hälsa, trots att kursplanen förespråkar att man fokuserar mer på att

eleverna ska bygga upp en positiv självbild och inte lägga sitt eget värde i att vara bättre än andra. Eleverna nämner att kunskaper som berörs i ämnet är livsstil och ideal, som torde ge en uppfattning om att man duger som man är och att man inte ska jämföra sig med andra, vilket en pojke anger att han själv tycker. Men det här resultatet, att eleverna faktiskt vill bli bättre på själva utförandet i moment så att de alla är lika bra säger att de ändå eftersträvar ett ideal som inte inbegriper att man duger som man är, utan det är viktigt att kunna prestera fysiskt. Vad säger detta om ämnet idrott och hälsa i den här skolan? Kursplanen (Skolverket 2011) säger att ämnet ska bidra till att eleverna skapar en god självbild. Författarna till NU03 (Skolverket 2005) diskuterar också kring vad tävlingsidrotten i ämnet gör med elevernas självkänsla och självbild. De kopplar samman detta med att det i största andel är fritidsidrottande killar som lärarna utgår ifrån i sin planering och att de som då kommer i skymundan är de icke idrottsaktiva eleverna som till största del är flickor. Även i min studie kan det vara så att läraren låter de aktiva eleverna bestämma mest över innehållet och att det är därför en flicka upplever att hon skulle vilja bli bättre på bollspel för att bli jämlik med killarna.

Denna teori kan dessutom användas för att tolka det som eleverna berättar i samband med frågan om hur en bra idrottslärare får en att känna sig. Eleverna beskriver en rädsla att de ska bli dömda och jämförda varandra emellan av läraren och en elev nämner att man under lektionerna kan bli utsatt för pinsamheter om läraren tvingar dem att visa övningar som de inte kan. På samma sätt som tävlingsmomenten påverkar självbilden hos eleverna torde denna jämförelse och bedömning dem emellan skapa olust och försämra deras självbild. I min studie säger eleverna dock bara att detta är hur en dålig idrottslärare handlar, men att iden finns innebär att eleverna på något sätt har erfarenhet eller tankar om att det kan gå till så på lektionerna och detta strider också, precis som att man förstärker tävlingsmomenten, mot kursplanens (Skolverket 2011) uppmaning om att ämnet ska bidra till en positiv självbild.

Vilka krav finns i ämnet?

Eleverna i min studie berättade för mig att det finns vissa saker de tror och anser att man måste göra och ett beteende som krävs för att bli godkänd i ämnet idrott och hälsa. Att vara fysiskt aktiv på lektionerna samt att vara ombytt, delta i alla aktiviteter och försöka sitt bästa är enligt dem det som krävs. En elev säger att man också måste prestera i orientering och en annan att man måste spela efter rätt regler för att bli godkänd. En elev tror att det finns mål i ämnet men att dessa handlar om fysiska prestationer, som att klara av att göra en volt på trampett.

Dessa tankar om kunskapskraven i idrott och hälsa går sånär i linje med vad andra studier (Larsson 2004) säger om vad elever har för syn på kraven. Nationellt så anser elever i årskurs fem att det räcker att delta i undervisningen för att få godkänt i ämnet. Att eleverna tror att det är så kan kopplas samman med att elever i de nationella studierna aktiskt också får de högre betygen utan att ha de kunskaper som står i kursplanen för att bli godkänd, som t.ex. orientering eller simning. Detta sänder självklara signaler till eleverna att man inte behöver kunskaper utan att det kan vara ok att bara delta och göra sitt bästa. Att eleverna i min studie tänker så här kan förklaras genom att deras lärare troligtvis inte pratar så mycket om vilka kunskapskrav som gäller för att få betyg i ämnet, vilket i sin tur kanske inte är aktuellt då dessa sexor är den första årskullen som jobbar med den nya kursplanen och därför inte kommer att få betyg förrän i sjuan.

Ämnets värde

Flera elever tycker i min studie att ämnet idrott och hälsa är viktigt och det är därför att det är nyttigt för kroppen att röra på sig och att det är nyttigt att ha bra kondition. Ett annat motiv till ämnets värde är att man mår bra av gå på lektionerna. Dessa två indikatorer tyder på att ämnet både har ett nyttovärde och ett egenvärde för eleverna. De kunskaper som eleverna tycker är viktiga i ämnet är kunskaper om träning och att sköta sig. Eleverna i min studie nämner ingenting om att kunskaper om hälsa och välmående är viktiga då jag frågar specifik om vad som är viktigt. När de senare får ta ställning till det färdiga begreppet hälsa, då tycker de att det är viktigt, men när vi pratar allmänt om ämnets värde så nämns bara kunskaper om *hur* man tränar och rör på sig, och inget om kunskaper om hur man bibehåller en god hälsa. I tidigare studier (Skolverket 2005) ser elever en av de viktigaste sakerna med ämnet att man lär sig samarbeta med tjejer och killar. Detta är inget som jag ser i min studie, tvärtom så distanserar tjejer och killar sig från varandra genom att ange hur olika de är i beteende under lektionerna och att de är bra på olika saker. En tjej säger till och med att hon upplever att killarna inte behandlar henne som en jämlik utan att hon får försöka ta mer plats för att få lika stort utrymme och samma status oms dem, när de spelar lagspel. Detta gör att jag blir nyfiken på hur läraren förhåller sig till tjejer och killar på lektionerna. I denna skola, och i allmänt i landet. Det kan alltså vara nödvändigt för lärare att medvetet förhålla sig till tjejer och killar på ett specifikt sätt för att efterleva det som läroplanen uppmanar till; nämligen att motverka traditionella könsmonster.

Elevernas upplevelse av ämnet

Under lektionerna i idrott och hälsa är eleverna oftast glada. Detta kan variera beroende på om man ska göra något som de tycker är kul på lektionen, som att röra på sig eller något de gör på sin fritid, eller om man ska göra något som eleverna ogillar och tycker är tråkigt på lektionerna, som t.ex. övningar som kan orsaka eleverna fysisk smärta eller som är tråkiga. En elev tycker att det bästa med idrotten är att genom de fysiska aktiviteterna kan man visa vad man går för och sitt rätta jag.

Att eleverna tycker om ämnet för att man får röra på sig stämmer väl överens med de studier (Skolverket 2005) som visar att ämnets legitimitet för eleverna ligger i värdet att få röra på sig och inte sitta stilla hela dagarna, precis som mina informanter anger. Att eleverna gillar att göra saker som de också gör på sin fritid kan med Bäckströms (2005) teorier förklaras som att detta är det som skapar mening för eleverna genom att de *identifierar sig* med dessa aktiviteter och den symbolen de har. Som mina informanter som spelar fotboll och innebandy på fritiden och som åker skateboard och trixar och därför gillar när dessa eller liknande moment dyker upp på idrott och hälsa i skolan. Då skulle Bäckströms teori förklara det som att de bygger upp sin identitet och känner sig ”som sig själva” när de får syssla med dessa aktiviteter. Flera elever nämnde också att de på idrott och hälsa får chans att påverka innehållet i en relativt hög grad.

Att vissa elever upplever en viss form av oro under en del aktiviteter stämmer överens med vad tidigare studier (Larsson 2004) säger om ämnet. Dock visade min studie inte att det är ett visst antal elever som alltid eller ofta upplever oro i ämnet utan att alla elever oftast upplever motsatsen, att de mår bra och har kul på lektionerna. Det som min studie visade var att flertalet elever upplevde oro i samband med aktiviteter som orsakar dem fysisk smärta och att dessa aktiviteter förekommer mer än en gång i undervisningen. Just denna aspekt visas också som ett orosmoment i forskningen (Ibid.) . Det som jag själv upplever som skrämmande i sammanhanget är att elever i skolan utsätts för fysisk smärta i moment som ingår i undervisningen, moment som egentligen ska handla om att få kunskaper om hur man undviker smärta vid fysisk aktivitet. Att detta är en orsak till att elever undviker att delta i undervisningen är inte acceptabelt i mina ögon. Det som studier också visar om elevers inställning till omklädningsrummet (Larsson 2004) visar sig även i min studie. En pojke nämner att det är i omklädningsrummet där inte läraren är närvarande som andra elever retas och är elaka och just det att läraren inte kan säga till dem att sluta är samma anledning till att

eleverna i studien från 2004 också känner oro inför att gå ut i omklädningsrummet. Detta visar att eleverna i årskurs sex och fem är högst beroende av att ha vuxna människor omkring sig som tar ansvar och griper in i situationer där eleverna känner sig utsatta för kränkningar. Att fler studier än min egen visar att omklädningsrummet är ett svart hål under skoldagen där eleverna förväntas lösa problem på egen hand utan vuxna som är problematisk, får mig att fundera på varför man inte problematiserar situationen ”omklädningsrummen” mer i skolan än vad man gör. Detta då eleverna utsätts för att vara i den här situationen fyra tillfällen i veckan, och debatten går inte särskilt frisk kring vad man kan göra åt problemet, utan bara att det finns. Här krävs i mina ögon stadiga åtgärder som bör göras snarast.

10.1.3 Hur ser elevernas föreställningar om begreppet hälsa ut?

Hälsa för de flesta eleverna är något man gör med sin kropp som att äta nyttigt, röra på sig, ta hand om sin hygien och att inte sitta inne för mycket eller röka. För några är det något som man har som t.ex. bra kondition eller en välmående kropp. För vissa är hälsa ett tillstånd som att vara i form eller att må bra. Hälsa är viktigt enligt eleverna ur ett fysiologiskt perspektiv men också ur ett socialt perspektiv. Hälsa har ett egenvärde för de flesta elever som att det är bra att ha och att man mår bra då. På idrotten pratar man om hälsa ibland, men sällan. De har haft prov om hälsa, livsstil och ideal och inför det pratade de mycket om hälsa. Läraren har också frågat dem en och en om deras fysiska och sociala hälsa.

Att eleverna haft ett prov i hälsa med frågor om livsstil och ideal skulle enligt forskning (Skolverket 2005) sätta in dem i den lilla gruppen om cirka 25 procent av Sveriges elever som uppger att de har kunskaper om livsstilsfrågor och hur bilden av idealmänniskan påverkar oss. Forskarna som kommit fram till denna summa anser att den är oroväckande låg. Eftersom min studie inte är rikstäckande eller ens täcker alla elever på en skola så blir det svårt för mig att jämföra kvantiteten av resultaten, men jag kan i alla fall dra slutsatsen att mina informanter får undervisning i hälsa som många andra skolungdomar inte får.

10.1.4 Hur ser föreställningarna om elevbeteendet under lektionerna ut?

Tjejer och killar beter sig olika på lektionerna i idrott och hälsa. Tjejerna är tysta och lyssnar medans killarna stökar och pratar under genomgångarna. Bra beteende på idrotten är att sitta still och lyssna under genomgången och att delta och vara aktiv under själva aktiviteten. Ett dåligt beteende är att stöka runt, prata under genomgången och att bara stå still och inte göra något under aktiviteten. Alla menar att klassen som helhet är lite småstökig under hela

skoldagen, inte bara på idrottslektionerna eller att de själva sköter sig under alla dagens lektioner, alltså att beteendet de har inte skiljer sig mellan lektioner. En del av dem säger däremot att deras beteende är mer uppmuntrat på idrotten än på andra lektioner där man förväntas sitta still hela tiden. Dessa elever har svårt att sitta still och gillar därför idrotten för att där blir deras naturliga beteende ”rätt”.

Idrott och hälsa är givet elevernas uttalanden den enda arena i skolan som, förutom rasterna, uppmuntrar elever att röra på sig. Det är enligt vissa forskare just det som ger ämnet dess legitimitet (Skolverket, 2005). Ur ett elevperspektiv skulle ämnet därför behöva vara en större del av dagen och flera dagar i veckan för att just eleverna som har svårt att sitta still ska känna att skolan är till för dem. Att sitta still och lyssna är givet det som eftersträvas när läraren pratar för att eleverna ska kunna ta till sig det som denne säger i alla ämnen, men alternativa lärostilar både på idrotten och i resten av ämnena verkar enligt eleverna inte något som man på deras skola tar hänsyn till och anpassar undervisningen efter.

10.2 Metoddiskussion

För att få ett bättre och mer utförligt resultat än vad jag nu fått kunde det ha varit givande för mig att göra pilotintervjuer eller testintervjuer innan jag gick ut och intervjuade eleverna. Detta för att se om frågorna kan besvara mitt syfte samt hur frågorna kan uppfattas av informanterna. Jag märkte att ställde frågorna på olika sätt till eleverna och att det beroende på vilka frågor jag ställde och hur jag ställde dem gav mer eller mindre utförliga svar. Därför kunde en teststudie ha varit nyttig för mig, även om jag tycker att jag fått ut en tillräckligt bred och givande empiri så hade denna faktor givit ett mer stabilt resultat.

Jag är mycket nöjd med att jag valde att använda elever som jag känner som informanter till min studie. Jag kände att jag hade en god relation till alla mina informanter och att de kände ett förtroende för mig som jag vet att jag inte upplevt med en grupp elever jag inte har träffat förut. Det är troligtvis det jag har att tacka för de förtroenden jag tilldelats och att studien på så sätt kunnat bli så intressant.

Jag inser nu i efterhand också att en alternativ insamlingsmetod för att få reda på elevernas föreställningar om ämnets innehåll och kunskapskrav hade kunnat vara givande. Denna skulle kunna vara att eleverna fått besvara enkäter. På så sätt hade jag kunnat få fler elevers tankar och en starkare empiri i just den syftesfrågan.

Mitt urval blev elever som allihop gillar ämnet idrott och hälsa. Det första jag gjorde enligt informationskravet för att jag vill att eleverna skulle vara helt med på vad de sa ja till att delta i var att berätta vad studien skulle handla om, nämligen deras tankar om skolan och ett specifikt ämne, nämligen idrott och hälsa. Jag tror att jag redan här kanske tappade de elever som inte är intresserade av ämnet, om det fanns några sådana i klassen, då de fick veta att studien skulle handla om detta och de kanske på grund av det valde att inte vilja medverka i en studie som handlar om just det. Om jag inte hade sagt att studien skulle handla om ämnet hade jag kanske kunnat få med någon elev som inte gillar ämnet, kanske någon av flickorna i klassen som de andra eleverna beskrev som de som aldrig deltar och bara står vid sidan om. Det hade varit intressant att få veta hur deras föreställningar om ämnet ser ut. Dock kunde jag ju omöjligt veta innan att dessa ens fanns, och jag följer hellre de etiska kraven så att jag vet alla elever deltar på frivillig basis då jag tror på att eleverna är mogna nog att fatta egna beslut och jag ville inte utsätta dem för någon form av obehag med mina frågor.

11 Referenslista

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2:a rev upplagan). Danmark: Studentlitteratur.
- Blom, A.K. & Lindroth, J. (2002). *Idrottens historia*. Elanders Skogs Grafiska.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bäckström, Å. (2005). Ungdom(lighets)kultur och idrott. I Engström, L-M. & Redelius, K. (Red.) *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Riga: HLS förlag
- Doverborg, E. (2000). *Att förstå barns tankar*. Stockholm: Liber AB
- Engström, L-M. (2005). Idrottspedagogik. I Engström, L-M. & Redelius, K. (Red.) *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Riga: HLS förlag.
- Engström, L-M. & Redelius, K. (2005). Pedagogiska perspektiv på idrott. I Engström, L-M. & Redelius, K. (Red.) *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Riga: HLS förlag.
- Hartman, S. (1986). *Barns tankar om livet*. Stockholm: Natur och kultur
- Hägg, K. & Kuoppa, S-M. (2007). *Professionell vägledning – med samtal som redskap*. Lund: Studentlitteratur
- Irisdotter, S. (2006). *Mellan tradition, demokrati och marknad*. En analys av lärares identitetskonstruktion, i samtal kring etiska frågor i läraryrket. Stockholm: HLS förlag
- Johansson, E. (2003). *Forskare och pedagogers möten med barns perspektiv*. Pedagogisk forskning i Sverige. 8(1-2).
- Larsson, B. (2005). Ungdomar, fritiden och idrotten. I Engström, L-M. & Redelius, K. (Red.) *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Riga: HLS förlag.
- Larsson, H. (2004). Vad lär man sig på gympan? I Larsson, H & Redelius, K (Red.) *Mellan nytta och nöje. Bilder av ämnet idrott och hälsa*. Stockholm: Idrottshögskolan.
- Patel, R., & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Redelius, K (2004). ”Vilka är vinnare och förlorare i ämnet idrott och hälsa?” (sid 42-46), *Svensk idrottsforskning*, Nr 4.

Sandahl, B. (2004). Ett ämne för vem? Idrottsämnet i grundskolan 1962 – 2002. I Larsson, H. & Redelius, K. (Red.) *Mellan nytta och nöje. Bilder av ämnet idrott och hälsa*. Stockholm: Idrottshögskolan.

Skolverket (2005). *Idrott och hälsa, ämnesrapport till rapport 253, (NU-03)*. Skolverket. Stockholm: Elanders Gotab.

Skolverket (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Elanders Gotab.

Skolverket (2007). *Attityder till skolan 2006, elevernas och lärarnas attityder till skolan*. Stockholm: Davidsons tryckeri AB

Skolverket (2011). *Lgr11 – läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Elanders Gotab

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Bilaga 1

Intervjufrågor och teman

Börja med att beskriva en typisk idrott och hälsa lektion! Om eleven behöver hjälp på traven: Vart är ni, hur ser det ut, vad händer, vem gör vad, etc.

Att göra

Vad gör man på lektionerna i idrott och hälsa? Kan du ge fler exempel på saker man gör på lektionerna? Vad vill du göra på lektionerna? Vilka saker är roliga? Vilka är tråkiga? Finns det saker som du inte tycker om att göra i idrott och hälsa? Finns det saker som man måste göra i ämnet? Vad tycker du om dessa?

Kunskap

Vad ska man lära sig i ämnet idrott och hälsa? Finns det fler saker man ska lära sig? Vad har du lärt dig i ämnet? Finns det något som du hoppas på att lära dig i ämnet? Är det man lär sig i idrott och hälsa viktiga kunskaper? Viktigare/mindre viktiga än andra ämnen?

Läraren

Hur är en typisk idrottslärare? Hur tycker du att en idrottslärare ska vara? Finns det någon egenskap som är extra viktig hos just en idrottslärare jämfört med andra lärare?

Beteende

Hur ska man vara när man är i skolan? Hur ska man vara/ bete sig på lektionerna i idrott och hälsa? Är det någon skillnad på hur man ska bete sig på de här lektionerna jämfört med andra lektionerna? Hur brukar du vara på lektionerna i idrott och hälsa? Hur brukar du känna dig på lektionerna i idrott och hälsa?

Hälsa

Vad betyder ordet hälsa? Tycker du att hälsa är viktigt? Talar ni något om hälsa i skolan? Vad lär ni er om det?

Bilaga 2

Litteratursökning

Syftet med att redovisa litteratursökningen är att läsaren av ditt arbete ska kunna återskapa dina sökningar och på så sätt kunna hitta intressanta dokument. Redovisningen hjälper också läsaren att kunna bedöma om du sökt på relevanta ämnesord utifrån dina frågeställningar och om du genomfört sökningarna på ett bra sätt.

Syfte och frågeställningar:

Jag vill undersöka vad elever i årskurs sex har för föreställningar om ämnet idrott och hälsa, om dess innehåll och omständigheter kring ämnet.

Hur ser föreställningarna om idrott och hälsa-läraren ut?

Hur ser föreställningarna om ämnets innehåll och kunskapskrav ut?

Hur ser elevernas föreställningar om begreppet hälsa ut?

Hur ser föreställningarna om elevbeteendet under lektionerna ut?

Vilka sökord har du använt?

Elevers föreställningar, föreställningar, barns tankar, föreställningar om skolan, föreställningar om idrott, ämnet idrott och hälsa, idrott och hälsa, vad lär man sig.

Var har du sökt?

GIH:s bibliotekskatalog, Stockholms universitets bibliotekskatalog, AB katalogsök – en samsökningssida för biblioteken i Stockholms län, Skolverkets publikationsdatabas, DiVA vid GiH, DiVA vid Stockholms universitet.

Sökningar som gav relevant resultat

AB katalogsök: "barns tankar"

Skolverkets publikationsdatabas: "idrott och hälsa"

GIH:s bibliotekskatalog: "Vad lär man sig", "skolämnet idrott och hälsa"

Kommentarer

Jag fann det mycket svårt att hitta material om hur föreställningar påverkar möten och fick därför ta hjälp av tidigare kursadministratörer. GiH:s bibliotekskatalog var den katalog där jag hittade flest relevanta studier som gjorts om ämnet idrott och hälsa och i Skolverkets databas hittade jag de övergripande nationella studierna om vad som händer i ämnet. Många av de källor jag använde var sådana jag fått i tidigare kurser under lärarutbildningen.